

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

EEN AANNEMER WORDT AANGENOMEN

Een heel bescheiden geluid...

Vergelijk Gods Boek eens met de partituur van een oratorium. 'De *Messias*' zou het moeten heten. Om Hem gaat het allemaal: Hij die is en die was en die komt. De rode draad door de geschiedenis van mensen op aarde. Wat een koor is er nodig om dit werk uit te voeren! En wat een orkest! Veelstemmige harmonieën om het unieke van de hoofdmelodie des te sterker te doen uitkomen. Maar dat niet alleen... Vooral veel dissonanten, die akelig duidelijk zullen moeten maken hoezeer alles **toewerkt** naar De Oplossing. En wij? Wij zitten in de zaal. Allemaal op een even goede plek. Helder en luid kunnen we het horen. En we zien dat ze allemaal hun eigen plaats hebben gekregen op het podium. Allemaal een eigen partij waarvoor ze verantwoordelijk zijn. Nu deze, dan die voert de boventoon. Soms zo zuiver dat je er van binnen warm van wordt. Soms zo vals dat je de neiging hebt je handen voor je oren te houden. En telkens opnieuw herken je het *Leitmotiv*: de *Messias*! Ook Jozef blaast zijn partij mee. Nee, nu bedoel ik niet de beroemde onderkoning van Egypte, waar het hoofdstukken lang over gaat en wiens beenderen honderden jaren zijn bewaard en een herbegravenis kregen in Het Beloofde Land. Ik bedoel die andere Jozef. Die aannemer uit Nazareth, die tijdens zijn leven al in het vergeetboek lijkt te zijn geraakt. Een heel bescheiden geluid laat hij horen.

De geplaatste afbeeldingen zijn afkomstig uit de verzameling van het Rijksmuseum Het Catharijneconvent te Utrecht

HOOFDARTIKEL

Een aannemer wordt aangenomen

J. Hagg

KERKELEVEN

Bidden in Jezus' naam

B. Luiten

KERK IN ORDE

De afbakening van de ambten IV

M. te Velde

MUZIEK

Er is een roos ontloken...

J. Smelik

KORT GEHOUDEN

Negatief zelfbeeld

G. Gunnink

Alledaags geestelijk leven

G.J. van Middelkoop

AAN DE BROEDERWEG

Afscheidcollege professor Ohmann

R. ter Beek

PERSSCHOUW

G.J. van Middelkoop/W.G. de Vries

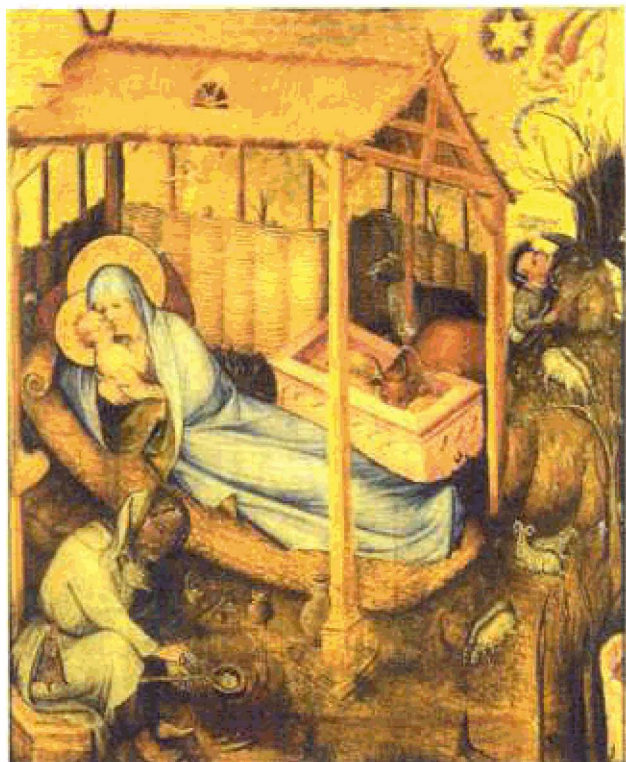
UIT DE KERKEN

'Triangel'

Er zijn er zelfs die zich afvragen: 'maakt hij wel geluid? Nergens hoor ik Jozef in de **direkte** rede'. Ze hebben nog gelijk ook! Toch vernemen wij van hem dat hij tenminste eenmaal heeft gesproken. Op bevel van God Zelf moest hij het uitspreken: '**Jezus is zijn naam!**' (Mat. 1 : 21). En toen het **moment suprême** daar was deed hij gehoorzaam wat hem was opgedragen (Mat. 1 : 25). In volledige harmonie met Maria, met wie hij in ondertrouw was gegaan (Lukas 1 : 31, 2 : 21). Een soort 'duet'. Is dat alles?: Niet meer dan 'een triangel'! Laat het zo wezen: helder komt zijn geluid over. Op de dag van besnijdenis, de achtste dag, ieder die 't maar horen wil van de aanwezige getuigen hoort het. En hoe onopvallend het eerst ook geklonken moge hebben in de oren van mensen, zo'n doodgewone naam, achteraf zien we hoe de Drager ervan zijn naam als Enige in de geschiedenis met recht draagt: Verlosser! Niet voor niets staat zijn Naamgeving in De Partituur beschreven in engelentaal die mensentaal wordt. Niet voor niets wordt er op dit ene moment van Jozefs spreken meermalen gepreludeerd. Een **reeks** bereikt z'n climax, z'n vervulling. Eerdere ouders kregen voor de geboorte al vanuit de hemel te horen dat het een jongen zou zijn (**Izaak**, Simson, Samuel). En priester Zacharias kreeg nog de naam van zijn komende zoontje, die de wegbereider van de Messias zou wezen, erbij genoemd: Johannes, 'God is genadig'. En laat nu uitgerekend Jozef degene zijn die verwaardigd wordt de kleine Immanuel (Mat. 1 : 23) Zelf voor 't eerst bij de Naam te noemen, die Hij voortaan dragen zal! **En dat terwijl hij de vader niet eens is...**

Een eenvoudig aannemer

Wie mag deze Jozef dan wel wezen dat hij zo'n unieke rol mocht spelen rond het middelpunt van de geschiede-

nis? Zeker, hij is vertegenwoordiger van een beroemd geslacht. Veel meer dan in onze samenleving draag je als Jood je voorouders levenslang mee (Mat. 1 : 20). Het stempelt je leven, geeft het een kader, een verleden en een toekomst. Hecht wortel je in de historie die God met jouw geslacht ging, gaat en zal gaan. Wie 'Jozef' zegt heeft het over Josia, Hizkia, David, de **mannen van de Reformatie**. Wie 'Jozef' zegt heeft het over aartsvader Abraham, de gelovige. Maar ook '**vrouwen van naam**' draagt hij mee op zijn levensweg: Tamar, Rachab, Ruth, Batseba, moeders in Israël bij de gratie Gods.

Onmiskenbaar waar allemaal, maar dat geeft niemand het recht Jozef af te schilderen als 'troonpretendent' of iets in die geest. Dat zou al te romantisch zijn. Dichter komen we in de buurt als we veronderstellen dat ook Jozef behoort zal hebben bij de grote groep migranten, die in de afgelopen decennia vanuit het woestijnige Judea naar het groenere en economisch meer perspectieven biedende Galilea was getrokken. Veel nieuwbouw is er nodig in die dagen, dus emplooy genoeg voor een kundig timmerman. Zo iemand moest in die tijd trouwens van vele markten thuis zijn: al wat maar met hout en huizenbouw te maken had, van meubels en wagens maken tot en met stukadoeren. Wij zouden zeggen: een aannemer. Je ziet het toch zo voor je: Jozef, op weg naar een klus, een balk balanceerend op de schouder, manoeuvrerend door de smalle straatjes van Nazareth – en maar uitkijken dat hij niemand raakt (Mat. 7 : 4). Trots op z'n vak – een houtkrul, het beroepsinsigne, achter het oor. Wie weet wel dromend van later, wanneer hij misschien wel een zoon zal hebben, een opvolger, die hij het vak met alle liefde wil bijbrengen. Dat mag toch, fantaseren over 'hoe het zijn

KERNREDACTIE:

D R W.G. DE VRIES (eindred.), DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR M. TE VELDE.

OVERIGE REDACTIELEDEN

DRS. R. TER BEEK, DRS. R. LUITEN, PROF. DR. R. C.J. DE RUIJTER, DRS. H. VELDMAN, PROF. DR. K. VEUNG.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. J. ABOERSEMA, J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan

De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V., Postrekening 406040 t.n.v., De Reformatie, Goes, Postbus 25.4460 AA Goes Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT

f 84,75 per jaar; f 45,25 per halfjaar; studenten f 69,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 143,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn

Losse nummers f 1,85 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0.63 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

zal! Zijn keus ligt vast: ze zijn al in ondertrouw. Dus nog geen jaar meer en dan zal het feest zijn...

En dan van het ene moment op het andere is het alsof de hele droom explodeert: als hij er achter komt dat 'zijn' Maria zwanger is – en het is uitgesloten dat hij de verwekker zou zijn. Weg toekomst...

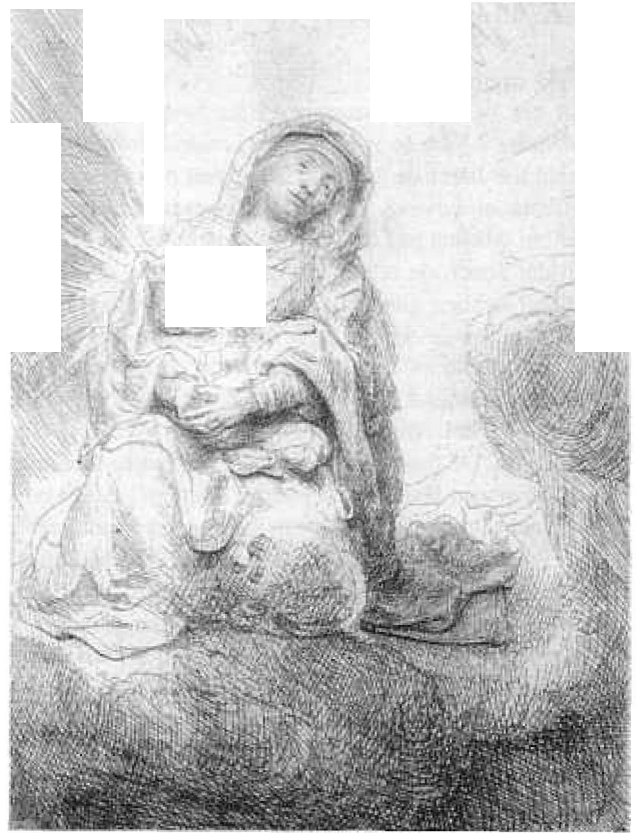
Jozef Jakobszoon II

Een wereld stort in. En onwillekeurig denk je terug aan die andere Jozef Jakobszoon. Stortte ook zijn wereld niet in? Hij had er zo veelbelovend uitgezien in zijn **showpak**. Zijn kostje leek gekocht. Maar hij kwam in de put en op de slavenmarkt en in de gevangenis terecht. Als dat geen vuurproeven zijn! Maar de Regisseur van de geschiedenis van hemel en aarde heeft het hem (en daarmee ons: Gen. 50 : 20) ten goede gekeerd. Sindsdien klinkt 'Jozef' als 'God redt – uit de put, uit de gevangenis', als 'God verhoogt de vernederde – onderkoning van Egypte' als 'God redt zijn volk door Jozef in te schakelen'. Daarbij: 'God verzoent mensen met elkaar' en 'God laat merken dat het Hem vrij staat zijn geschiedenis te leiden door dromen'. Zonder aan zoiets als '**naammagie**' te willen doen, toch hardop deze vraag: kan er toeval in het spel zijn als tegen het midden van de tijd opnieuw een vader Jakob een zoon krijgt die Jozef heet? (Er van uitgaande dat we Mat. 1 : 16 zo mogen lezen). Een Jozef die door Dezelfde Regisseur als eertijds, op bijzondere wijze wordt gebruikt. Als mens weet je nooit tevoren hoe God jou gaat inschakelen. Dat was voor Jozef Jakobszoon I een verrassing. Feit was dat hij Gods dromen droomde (en uit mocht leggen), dat het Gods weg was die hem naar Egypte bracht en dat hij als instrument in Gods hand heeft mogen meewerken aan Gods verlossend en verzoenend ingrijpen. Voor Jozef Jakobszoon II is het evenzeer een verrassing hoe God hem nodig heeft. En wat blijkt: ook hij droomt Gods dromen, ook zijn koers zal Egypte heten, en hij mag – op nog wonderlijker wijze – meewerken aan Gods definitieve verlossende en verzoenende ingreep in zijn geschiedenis.

Aangenomen – toegevoegd

Waarom Jozef I zijn naam kreeg is duidelijk. Midden in die afschuwelijke **kindercompetitie** in Jakobs tenten is Rachel zeker dankbaar voor haar eersteling, van wie zij jaren en jaren in verwachting was, maar tevreden is zij niet. Zij noemde haar zoon 'Hij voege bij' (Gen. 30 : 24). Vreemde naam. Zoiets als '**Nog een graag**'. Of '**alleen-is-maar-alleen**'. Haar wens is in vervulling gegaan, maar van haar 'Ongelukskind' heeft zij niet kunnen genieten (Gen. 35 : 18). Ondanks die bijklank hebben heel wat ouders hun kind die naam gegeven (Luk. 3 : 24 en 30 bijvoorbeeld). Wat de ouders van Jozef II ertoe heeft gebracht weten we niet 'Hij voege toe'. Wel weten we dat God ervan maakte 'Ik voeg **jou** toe!' Want zo zien we het scherp. Het is niet zo dat God zijn Zoon als adoptiekind toevoegt, toevertrouwt aan Jozef. Het is andersom: God neemt Jozef en geeft hem een plek als adoptievader naast

zijn Zoon. God voegt Jozef aan zijn Zoon toe. Ten diepste adopteert de **komende Christus, nog voor Hij geboren is, een aards vader**; Jozef Jakobszoon, aannemer te Nazareth, Galilea. We hebben hier niet te maken met een aannemer in de hoofdrol, die na enig calculatiewerk, kosten en baten tegen elkaar afwegend, een nieuwe moeilijke klus aanneemt. We hebben hier met een goddelijk Bestek te doen, waarin past dat een aannemer op dit moment van de heilsgeschiedenis van Hogerhand wordt aangenomen.

De man achter de Troon

Het is wel duidelijk dat hij niet 'op dit **project** heeft ingeschreven'. Als een donderslag bij heldere hemel doet God het hem overkomen. Hoe het allemaal gaan zal in de loop van Gods tijd? Hij weet alleen: 'Ik ben de aangenomen vader, aangenomen om Immanuel te begeleiden naar volwassenheid. Aangenomen om Hem te leren lopen, te leren eten zoals het hoort, te leren praten, zijn gebedje te leren opzeggen, Hem te leren wat ik weet – Hem te onderwijzen in Gods geschiedenis-met-zijn-volk, Hem te leren wat ik kan, misschien – timmeren, huizen bouwen. En dan...'

Een levenslang **project** zal het worden voor Jozef. Zeker, het leven van elk van Gods kinderen staat in dienst van het Koninkrijk. Maar is hij niet de begenadigde onder de mannen? (vgl. Luc. 1 : 28, 42). Je zal toch maar voor de Langverwachte mogen zorgen. Zorgen dat Hem niets ontbreekt: brood op de plank, speelgoed om te spelen, alle gewone dingen van alledag – het zal er allemaal bijhoren. En Jozef zelf, die nazaat van David? Hij wordt door God

niet *op* maar *achter de Troon van Davids grote Zoon* geplaatst. Wat Jozef niet vooruit weet is dat van die Troon hier op aarde voorlopig niet meer zichtbaar zal worden dan een kruis met een 'koninklijk' opschrift. Toch zal uitgerekend het volbrengen van deze uiterste regeringsdaad van deze Koning zijn volk redden van de grootst denkbare vijandelijke macht: die van hun zonde. En daarvan is de man achter de Troon wel van meet af aan van op de hoogte. Niet *hoe* het zal gebeuren, maar wel *dat* het zal gebeuren. Op een bijzondere manier is hij dat te weten gekomen: hij droomde het!

Jozef de dromer

Ook in het Nieuwe Testament blijkt: wie *'Jozef'* zegt, zegt *'dromer'*! Van de vijf keer dat iemand droomt is tot drie maal toe Jozef de dromer. Daarnaast nog eenmaal in zijn directe omgeving: de wijzen, op bezoek straks in Bethlehem worden per droom gewaarschuwd, en wie zal zeggen dat Jozef, de rechtvaardige, ook in dit geval niet een rol zal hebben gehad in de duiding of onderstreping van het gedroomde. Het staat er niet met zoveel woorden bij. Wel is duidelijk dat Jozefs tweede en derde droom die Matteus vermeldt vervolg-waarschuwingdromen zijn (Mat. 2 : 13, 19). We willen nu alleen stilstaan bij zijn eerste droom. De droom die hij droomt op het beslissende moment van zijn leven: 'scheiden of blijven?' God komt deze oprecht worstelende man te hulp. Juist wanneer hij er voor zichzelf uit lijkt ('het wordt *scheiden* in stilte', Mat. 1 : 19), buigt God hem een halve slag om: 'Nee, Jozef, het wordt *blijven* in stilte!' Bescheiden is hij, bescheiden zal zijn plaats blijven – achtergrondfiguur, maar met een duidelijke taak en onmisbaar. Een man die per droom *wereldnieuws* te horen krijgt. En niet 'zo maar' wereldnieuws: *blijvende actualiteitswaarde* heeft het! Zozeer dat de hier aangekondigde geboorte twintig eeuwen na dato nog jaarlijks feestelijk wordt herdacht, wereldwijd. En terecht, want die geboren gaat worden is de *Verlosser van zonden* (Mat. 1 : 21).

Een droom die niet bedriegt. Een droom vol genade en waarheid.

Gods nieuwsmedia

Dit Grote Nieuws wordt via een scala van media verbreidt. Matteus doet zijn uiterste best dit uit te laten komen:

- God spreekt door zijn *geschiedenis*. Kijk maar naar de uitgebreide stamboom die aan de Verlosser gehecht wordt. Beloofd is beloofd (2 Sam. 7 : 16). En niet voor niets wordt Jozef aangesproken als 'Jozef, zoon van David' (Mat. 1 : 20).
- God spreekt door veelzeggende *dromen*: uitgerekend rond het hoogtepunt van de geschiedenis.
- God spreekt door de *Schriften*. Tot twaalf maal toe klinkt het refrein 'Dit alles is geschied opdat vervuld zou worden hetgeen de Here door de profeet geschonken heeft...' (o.a. 1 : 22-23).
- God spreekt tenslotte door *Zichzelf* te openbaren in de *geboorte* van de beloofde Immanuel. Straks zal Deze

voor Zichzelf gaan spreken, voor eens en voor altijd, tot op de dag van vandaag.

Wie hoor ik daar nog zeggen dat de hemel van koper is? Dat we alleen gelaten zijn in een zwijgend universum? Dat we het toch allemaal alleen moeten uitzoeken?

Jozef in ieder geval niet! Hij weet wel beter. En als hij straks, bij de naamgeving, *'belijdenis'* doet met de woorden 'Jezus moet Hij heten, want Hij is het die zijn volk zal redden van hun zonden', onderstreept hij dat nog eens.

Middel in Gods hand

Een bijzondere plek in Gods heilsgeschiedenis heeft deze Jozef en een unieke taak: voeder en opvoeder van de Redder der wereld. Hij mag Hem meemaken vanaf zijn eerste woordjes tot en met zijn verbazingwekkende optreden in de tempelgebouwen, als twaalfjarige. Hij mag Hem begeleiden van *krullejongen* tot vakman (Mat. 13 : 55, Mk. 6 : 3). En wie weet nog wel verder. We weten het niet. Zo is Jozef middel in Gods hand. Maar let wel: *daarin* is hij *niet* uniek. Stuk voor stuk zijn Gods christenen middelen in Gods hand. Ieder op zijn eigen plek. Het is achteraf bekeken maar een beperkt beeld, het beeld *waarmee* we begonnen. Gods Boek als oratorium 'De Messias' – koor en orkest die het uitvoeren – wij die het tot ons laten komen. Gaat de geschiedenis niet dóór?! Wij zitten niet 'in de zaal' als 'buitenstaanders' op wie het al dan niet indruk maakt. Wij maken deel uit van het geheel. De heilsgeschiedenis is nog niet voltooid vóór diezelfde Redder der wereld definitief teruggekomen is. Tot die tijd hebben wij, meeklinkend in het geheel van de wereldkerk, de melodie die wij mogen opvangen door te geven. Met de talenten die we meekregen. Op de plek die de Dirigent ons toevertrouwde. En als wij het Leitmotiv niet duidelijk laten uitkomen, wie zal het dan doen?

God wil door ons spreken. Aangenomen zijn wij om uit zijn handen zijn werk aan te nemen. Geloofd en geprezen zij God om zijn wijs beleid!

J. Hagg

BIDDEN IN JEZUS' NAAM

Bij de opening en sluiting van alle kerkelijke vergaderingen zal de Here met gebed en **dankzegging** aangeroepen worden. Zo hebben wij dat afgesproken in art. 29 van de kerkorde.

Deze afspraak is meer dan een formele bepaling. Wij belijden hierin onze afhankelijkheid van God. En vooral ook, dat Hij de gemeente kocht tot zijn eigendom, met het bloed van onze Here Jezus Christus. Daarom zijn kerkelijke vergaderingen nooit onderonsjes. Wij vergaderen voor Gods troon. Meteen aan het begin van de vergadering stellen wij ons zo op door in ons gebed voor Hem te knielen.

En aan het eind leggen wij ons werk voor Hem neer. Ambtsdragers zijn geen kleine zelfstandigen. Voortdurend bedenken wij, dat onze inspanning zal moeten passen in het wereldomvattende werk van ons Hoofd. Daarom dragen wij onze arbeid op aan Hem, met de bede, dat Hij het zal zegenen en gebruiken.

Zo wordt er veel gebeden, en niet alleen in kerkelijke vergaderingen. Ieder die zich wil stellen in dienst van Christus begint en eindigt de dag op dezelfde manier. Een wezenlijk moment! Wie 's morgens daar geen tijd voor heeft, slaat niet alleen het 'even bidden' over, maar hij schiet zó naar het werk zonder zich te realiseren wat het doel daarvan is.

Welnu, zo heb ik in de afgelopen tijd veel gebeden meegemaakt, in huiskamers en in tal van vergaderingen. Dat gaf een diepe verbondenheid.

Toch viel mij keer op keer één element daarin op, dat telkens terugkeerde, in allerlei vorm. Namelijk het slot van het gebed, als er gezegd werd: '...wij vragen het U in Jezus' naam. Amen'. Dat werd vaak zo gezegd, ook na een gebed waarna je dit niet zou verwachten. Geleidelijk aan werd ik daar wat alert op, en de overtuiging groeide bij mij dat menigeen eigenlijk niet (meer) goed weet wat deze woorden betekenen. Daarom lijkt het mij zinvol hier aandacht voor te vragen.

Letterlijke verhoring

Het bidden in de Naam van Jezus is iets, dat de Heiland zelf aan zijn discipelen heeft geleerd. En Hij deed dat heel nadrukkelijk. Zonder volledig te zijn, wil ik in het bijzonder wijzen op de tafelgesprekken die Hij hield bij de instelling van het Avondmaal, in de nacht dat Hij verdraden werd. Bij herhaling sneed Hij toen dit onderwerp aan.

Het loont de moeite dit op een rij te zetten, want dan krijgen wij iets heel bijzonders te zien.

Wij horen de Heiland het volgende zeggen:

Joh. 14 : 13: '...wat gij ook vraagt in mijn naam, Ik zal het doen, opdat de Vader in de Zoon verheerlijkt worde'.

Joh. 14 : 14: 'Indien gij Mij iets vraagt in mijn naam, Ik zal het doen'.

Joh. 16 : 16: '...opdat de Vader u alles geve, wat gij Hem bidt in mijn naam'.

Joh. 16 : 23: 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, als gij de Vader om iets bidt in mijn naam, zal Hij het u geven.'

Joh. 16 : 24: 'Tot nog toe hebt gij niet om iets gebeden in mijn naam; bidt en gij zult ontvangen, opdat uw blijdschap vervuld zij'.

Joh. 16 : 26: 'Te dien dage zult gij in mijn naam bidden en Ik zeg u niet, dat Ik de Vader voor u vragen zal, want de Vader zelf heeft u lief...'

Dat is nogal wat, dat dit in één gesprek zo vaak aan de orde komt! Kennelijk is dit een zaak van het hoogste gewicht. De discipelen (en allen die door hun woord in Jezus geloven) horen hier woorden die ze nooit mogen vergeten of Ónderschatten. Wij mogen bidden in Jezus' naam.

En wat is daar het bijzondere van? Wel, zo vaak als de Heiland dit zegt, koppelt Hij deze manier van bidden aan de stellige belofte **dat de drieënige God het gevraagde dan ook geven zal!**

Nu weten wij, dat ieder gebed verhoord wordt. Daar zeggen wij bij voorbaat 'amen' op. Dat woordje betekent, dat ons gebed nog veel stilliger door God is verhoord dan wij in ons hart (kunnen) voelen. Maar wij weten ook, dat die verhoring er wel eens anders uitziet dan wij graag hadden gewild. Dat is voor ons reden om altijd met twee woorden te spreken: als kinderen mogen wij alles aan onze Vader vragen, dat mag ook heel indringend als wij dat nodig vinden, maar wij zullen ook altijd in kinderlijk vertrouwen erkennen dat God in zijn wijsheid een andere weg met ons kan gaan. In dat geval zullen wij niet zeggen, dat God ons niet verhoord heeft. Ook langs die andere weg verwachten wij dan dat Hij alles geven zal tot ons behoud. Het bijzondere echter van het bidden **in Jezus' naam** is dit, **dat daarbij die andere weg verdwijnt!**

'Wat u ook vraagt in mijn naam, **Ik zal het doen.**'

'Als u de Vader **iets** vraagt in mijn naam, **Hij zal het u geven**'. 'Iets' en 'wat' zijn onbepaald, zij mogen ruim ingevuld worden: 'iets, wát u ook maar vraagt...'

Is dat niet heel opvallend? We lezen hier de toezegging van een **letterlijke verhoring**, precies zoals we het in gebed vragen. Het vraagteken mag meteen gevolgd worden door een uitroepteken.

Nu weet ik wel, dat menigeen bij zulke teksten zijn

schouders ophaalt. De reactie is al gauw, dat we dit met een korreltje zout moeten nemen. De Here Jezus heeft dit vast niet zo bedoeld, want de praktijk ziet er wel wat anders uit, zo wordt er gedacht. Maar zijn deze terughoudende opvattingen wel houdbaar in het licht van Christus' stellige manier van spreken én zijn herhaling van deze belofte? Ik denk, dat wij ons dan eerst wel eens mogen afvragen in hoeverre wij ernst maken met het bidden in Jezus' naam. Pas dan kun je zeggen wat voor effect dit in de praktijk heeft. Bidden wij eigenlijk wel in Jezus' naam, zoals Hij dat bedoeld heeft?

Bidden wij in Jezus' naam?

Menigeen zal deze vraag positief beantwoorden. Natuurlijk bidden wij in Jezus' naam! Je zou niet weten hoe je anders tot God zou kunnen gaan. Heeft Hij niet zelf gezegd: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij' (Joh. 14 : 6)? Daarom leren wij dit al vroeg aan onze kinderen. Zij vragen niet zonder meer 'Here, zegen dit eten en drinken', maar leren daar achteraan te zeggen 'om Jezus' wil'.

Niemand komt bij de Vader zomaar even binnenlopen. Er is tot Hem maar één weg, in de Zoon. Die weg gaan wij eerbiedig en zorgvuldig, maar ook vrijmoedig (Hebr. 10 : 1-9). Wij worden zelfs aangespoord die vrijmoedigheid niet prijs te geven (Hebr. 10 : 3-5). De Vader stelt er prijs op ons te ontvangen. Al biddend gaan wij zijn troonzaal binnen, buigen wij ons voor Hem neer, vertrouwen wij ons leven aan Hem toe. Dat is de slagader van het verbonden-zijn met Hem: wij spreken met elkaar en luisteren naar elkaar. Niet beleefd geïnteresseerd, maar hartelijk, met liefde. Dit voorrecht moeten wij niet kwijtraken, onder druk van vijandschap of spot of ook door eigen slordigheid. Juist ook in tijd van zorg en verdriet is het een geweldig rustpunt, dat wij toegang hebben tot de troonzaal van God om daar ons leven in zijn hand te leggen.

Die toegang is de Here Jezus, in eigen Persoon. In Hem gaan wij tot de Vader. Daarom zeggen wij in ieder gebed 'wil ons horen *om Jezus' wil*'. Dat is goed, en daar gaat geen woord vanaf.

Maar de vraag is wel, of wij op die manier begrepen hebben wat Jezus zei over het bidden *in zijn naam*. Want die twee uitdrukkingen hebben niet dezelfde betekenis! Terwijl in de praktijk van ons bidden juist dit mij opviel, dat deze twee manieren van spreken tot God met elkaar worden verward. Soms lijkt er helemaal geen onderscheid meer te zijn. Terwijl je aan het eind van een bepaald gebed verwacht, dat de voorganger zal zeggen 'om Jezus' wil', klinkt daar soms ineens 'in Jezus' naam'.

Inmiddels mag duidelijk zijn, dat dit niet goed is. Aile bidden is *om Jezus' wil*. Hij is onze enige weg tot God. Langs die weg mogen wij gaan, maar blijven wij altijd met twee woorden spreken. Wij mogen vragen wat ons goed lijkt, maar laten de ruimte dat onze Vader het beter weet. Zijn wegen zijn hoger dan onze wegen.

Echter, in het centrum van dat hele gebedsleven leert de

Here Jezus ons nu ook het bidden *in zijn naam*, als een soort hoogtepunt. Want dit is een bidden, waarbij wij precies datgene ontvangen wat wij vragen. Dat is heel bijzonder, en daarom dus ook zorgvuldig te onderscheiden en toe te passen.

Reden genoeg dus, om deze twee manieren van bidden niet te verwarren.

Bidden 'in de naam van'

Het spreken 'in de naam van' is in de Schrift een bekende uitdrukking. Op die manier moest Mozes zich presenteren aan de Farao: 'zo zegt de HERE, laat mijn volk gaan!' Mijn volk, zo klinkt dat uit Mozes' mond. Maar Farao zal leren, dat de gezant spreekt in de naam van zijn Zender.

Op diezelfde manier hebben de profeten gesproken tot het volk Israël. Zij verzonnen zelf maar niet wat, maar zij spraken wat God hun gaf te zeggen. Keer op keer bleek dan ook de kracht van hun woorden. Wat in de naam van God was gezegd, kwam steeds nauwkeurig uit. Valse profeten vielen op die manier door de mand (Deut. 18 : 20).

Petrus en Johannes treffen bij de tempelpoort een verlamde man aan. De bedelaar stak zijn hand uit voor een aalmoes. Maar Petrus zei, terwijl hij de man scherp aankeek: 'Zilver en goud bezit ik niet, maar wat ik heb geef ik u; in de naam van Jezus Christus, de Nazoreeër: Wandel!' (Hand. 3 : 6) Weer horen we daar diezelfde uitdrukking: 'in de naam van'. Vervolgens legt Petrus aan de verbaasde omstanders uit wat hij daarmee bedoelt. Niet de twee apostelen hebben die verlamde man genezen, nee, dat heeft die naam gedaan (Hand. 3 : 16)!

Zo zijn er nog meer voorbeelden te noemen. Maar de **strekking** is inmiddels wel duidelijk. Zodra iemand zegt 'in de naam van...' klinken daarop zijn eigen woorden niet, maar de woorden van degene die hem zendt.

Zo leren wij bidden in de naam van Jezus. Als wij ons **zó** bij God presenteren, bidden wij niet naar eigen inzicht, maar wij beroepen ons op gebedswoorden die wij van de Heiland zelf gehoord of geleerd hebben. Wij weten dat de Here Jezus voor ons pleit, in sommige opzichten weten wij ook wat Hij daarbij zegt. Als wij zijn gebed dan tot **het onze** maken, mogen wij zeggen: '...dit bidden wij u in Jezus' naam'. Daarmee bedoelen wij dan net zoiets als Mozes en Petrus in bovenstaande voorbeelden, namelijk: '...dit gebed hoort U niet alleen uit onze mond, het is de bede van uw eigen Zoon!'

Op die manier gaan wij begrijpen, waarom de Heiland juist aan het Avondmaal hierover begint. Bij brood en beker geeft Hij Zichzelf, zoals Hij zal sterven en opstaan; **voortaan zullen zijn discipelen één leven met Hem delen**. Een geweldig geschenk, met praktische gevolgen. Zij zullen dezelfde dingen gaan doen en zeggen als hun Heer, zij zullen dezelfde dingen gaan willen als hun Heer, zij zullen vervuld worden met diens eigen Geest! Zo zullen zij ook in hun gebed zich concentreren op dezelfde zaken. Woorden in de hemel en op de aarde zullen gaan samenvallen. Wanneer dat zo is, mogen de gelovigen zich in hun gebed presenteren in de naam van hun Heer, als door

Hem gezonden om dit aan de Vader te vragen.

Dan verstaan wij vervolgens, waarom deze manier van bidden inhoudt, dat de beden letterlijk worden verhoord zoals ze worden uitgesproken. De Zoon weet immers feilloos wat Hij aan de Vader zal vragen. Het is ondenkbaar, dat Hij iets zou bidden en dit toch *niet* of *anders* zou ontvangen! De Zoon is de vertrouweling van de Vader, Zij kennen Elkaar door en door. Welnu, als wij dan aansluiten bij het gebed van de Zoon, dezelfde dingen vragen, dan geldt die onveranderde verhoring ook voor ons gebed. Sterker nog: wij hoorden de Here Jezus zeggen: '...als u de Vader bidt in mijn naam, zeg Ik u niet dat ik de Vader voor u vragen zal...' (Joh. 16 : 26). ***Dat is dan niet meer nodig.*** Als de Heiland uit *onze* mond *zijn eigen gebed* hoort opstijgen, hoeft Hij dat niet te herhalen. Hij zal het vast wel doen, onze Voorbidder is voortdurend actief, maar als wij gaan spreken in de naam van de Zoon ***dan is dat net zo sterk als het spreken van de Zoon zelf!***

Nu begrijpen we ook, waarom wij niet achter elk gebed deze woorden kunnen gebruiken. Als je je zo bij de Vader presenteert moet je **wèl** weten wat je zegt. Daarom hoop ik hier volgende week nog wat meer over te zeggen.

B. Luiten

¹ De zinsneden in dit vers heb ik anders aan elkaar gekoppeld dan in de NBG-vertaling. In de NBG-vertaling heeft de uitdrukking 'in mijn naam' betrekking op het geven door de Vader; in mijn weergave slaat het op het bidden door de discipelen. Vertaalkundig zijn beide mogelijkheden te verdedigen. Inhoudelijk echter past de NBG-vertaling niet; zij past niet in de doorlopende lijn van dit tafelgesprek, maar vooral geeft zij geen goede zin met vers 24, dat er direct op volgt. Daar wordt duidelijk, dat het 'in mijn naam' slaat op het bidden, niet op het geven of ontvangen.

De geboorte van de Heer

*Nu de Heiland is geboren,
Laat ons vrolijk, uitverkoren,
vieren zijn geboortefeest.
Hij, het kind voor ons gegeven,
wandelt met ons door dit leven,
licht en heil dat ons geneest.*

*Eva liet de dood ons sterven,
maar Maria heil verwerven,
want haar zoon trad voor ons in
Bracht de eerste moeder lijden,
zie de tweede brengt verblijden,
brengt des levens vrucht en zin.*

*God die smaders niet versmaadde,
maar terneer zag in genade,
schonk aan ons zijn eenige Zoon.
Die nabij was, maar verborgen
treedt in 't helder licht vanmorgen,
als een bruidegom zo schoon.*

*Snelle sterke reus in 't strijden,
die de zege ons bereidde,
reus omgord met heldenkracht,
Gij hebt onze weg gelopen,
der profeten heilig hopen
en de diepe wet volbracht.*

*Jezus ons tot heil gegeven,
enig medicijn ten leven,
Gij, die glans van vrede zijt,
die tot ons zijt neergekomen
en het juk hebt weggenomen
alles is om U verblijd.*

ADAM VAN ST. VICTOR
(1112-1192)

Vertaling J.W. Schulte Nordholt
Hymnen en Liederen, 1964.

DE AFBAKENING VAN DE AMBTEN IV

In drie artikelen gaven we in de voorbije weken een schets van de klassieke gereformeerde ambtenleer. In de 16e eeuw is die ontwikkeld door Bucer, Calvijn en anderen. We vinden de neerslag ervan in veel gereformeerde confessies, kerkordes, liturgische formulieren en andere geschriften. Gedurende enkele eeuwen heeft het **drie-**ambten-patroon een sterk stempel gezet op de structuur en praktijk van het gereformeerde kerkelijk leven in binnen- en buitenland.

Het was niet de bedoeling van onze historische schets om de in de 16e eeuw ontwikkelde ambtenleer heilig en onaanastbaar te verklaren. Wel hebben we mijns inziens een goede kennis hiervan nodig bij de herbezinning op de ambtenleer die er in onze dagen plaatsvindt. We moeten weten, wat de argumenten waren voor de kerkelijke structuur die we sinds de Reformatie hebben gehad. En we moeten ook weten, welke consequenties er aan eventuele wijzigingen in de visie op de afbakening van de ambten vastzitten. Alleen zo kunnen we voor de toekomst de juiste beslissingen nemen.

In dit vierde artikel wil ik daarom de lijn doortrekken naar vandaag en iets vertellen over de **kritiek** die er in publicaties van de laatste kwart eeuw op de gereformeerde ambtenleer is gekomen. Die **kritiek** raakt vooral twee punten, die nauw met elkaar samenhangen. In de eerste plaats gaat het om de indeling van de ambten in een drietal. In de tweede plaats om de onderbouwing en **positie-**bepaling van het ouderlingenambt. Ik geef op beide punten een paar voorbeelden.

Omstreden driedeling

De Zwitserse theoloog **JJ. von Allmen** publiceerde in 1968 een belangrijk boek over de gereformeerde **ambten-**leer van de 16e eeuw.

Hij betoogt, dat de ambten van ouderling en diaken in de gereformeerde kerkstructuur als het erop aankwam geen eigenlijke en blijvende ambten waren. Het waren slechts functionele vormen van assistentie, door 'leken' aan de dienaren van het Woord verleend. Eigenlijk kenden de gereformeerde kerken maar **één** door Christus ingesteld en blijvend ambt: dat van Woord en sacramenten (met de tucht), het ambt van episkopos, presbyteros, leraar, herder.

Met andere woorden: de calvinistische traditie ligt volgens Von Allmen uiteindelijk toch heel dicht bij die van de kerken uit de Zurichse traditie van **Zwingli** en **Bullinger**. Het ambt van predikant is het eigenlijke, het echte ambt. Die van ouderling en diaken zijn hulp-functies, meer niet. Bij oecumenische besprekingen met bv. angli-

canen en roomsen zouden dus voor gereformeerden de ambten van ouderling en diaken niet onopgeefbaar zijn!

De 'klassieke' gereformeerde ambtenleer is volgens Von Allmen kennelijk niet zo stevig. Er kan aanleiding zijn om haar vandaag aan een grondige revisie te **onderwerpen**.¹

Vanuit een heel andere invalshoek is de gereformeerde kerk-structuur besproken door prof. J. van Bruggen. Van hem verscheen in 1984 een heel inhoudrijk boek over **Ambten in de apostolische kerk**. In het laatste hoofdstuk daarvan concludeert hij: 'In ieder geval geeft de Schrift geen aanleiding tot het denken vanuit een "drievoudig ambt"'. Maar hoe ziet het ambtenpatroon van het Nieuwe Testament er dan wel uit?

Het antwoord van Van Bruggen is: 'Het enige dat duidelijk bedoeld is als een permanente instelling, is het ambt van de oudsten'. Uit de kring van de oudsten kan men wel **sommigen** aanwijzen en afzonderen voor de prediking van het evangelie. Maar Van Bruggen wijst de onderscheiding af, die eeuwenlang mee op grond van 1 Tim. 5 : 17 is gemaakt tussen leer- en regeer-oudsten met elk een apart ambt. Het enige verschil tussen hen is: dat **sommigen** er meer tijd en energie in steken dan anderen. Dus zoiets als fulltimers en parttimers.

Als ik Van Bruggen goed begrijp betekent dit, dat predikanten en ouderlingen niet elk een wezenlijk onderscheiden ambt hebben. Er hoeven ook niet in alle 'goed geordende kerken' (zoals men het in de 16e eeuw noemde) zowel predikanten als ouderlingen aanwezig zijn. Er moeten alleen oudsten zijn, die allemaal dezelfde taak hebben: de gemeente weiden 'in het woord en in de leer'. Alle oudsten zijn in feite leer-oudsten, ook al kan de een er meer tijd aan besteden dan de ander.

Een verdere onderverdeling van het oudstenambt in bv. wat wij predikanten en ouderlingen noemen, is volgens Van Bruggen niet direct uit de Schrift af te lezen. Wel kun je daarvoor kiezen op grond van de omstandigheden en behoeften van de gemeente. Zo'n nadere taakverdeling (predikant-ouderling) is 'niet verboden'.

Iets positiever is Van Bruggen over de positie van de 'helpers en helpsters' (die wij tot nu toe diakenen noemen). Hij gaat ervan uit, dat de oudsten zulke helpers en helpsters overal in de gemeenten aanstellen. Alleen is hun taak wel veel breder dan wat wij diakonaat noemen. Zij geven hulp in de opbouw van de gemeente in de ruimste zin van het woord, bij alle taken waarbij maar inschakeling van helpers nodig is.²

Een derde auteur die de gereformeerde driedeling predikant-ouderling-diaken **kritisch** bespreekt, is de hervormde

prof. G.D.J. Dingemans, onlangs met emeritaat gegaan als hoogleraar praktische theologie in Groningen. In het boek *Inleiding tot de studie van het kerkrecht* (1988, 2e druk 1992) beoordeelt hij de klassieke gereformeerde ambtenleer als volgt.

'Predikant, ouderling en diaken zijn de officiële drie ambtsdragers. Dat was tegenover de hiërarchie van de Katholieke Kerk van de middeleeuwen (...) een vooruitgang. Maar op het ogenblik stagneert dit starre drietal een efficiënte bewerktuiging van de kerk in de moderne samenleving. Op dit punt houden alle gereformeerde kerkorden een "oude" theologische beslissing in stand als een soort compromis met het verleden. (...) Niemand gelooft meer dat men de **drieslag** van predikant, ouderling en diaken regelrecht uit het Nieuwe Testament kan afleiden.' Dingemans ziet de drie-ambten-leerals een sta in de weg voor vernieuwing in de **kerk**.³

We krijgen hier dus op verschillende manieren te horen, dat het gereformeerde drie-ambten-patroon als een 'must' op basis van de Schrift niet langer te handhaven is.

Kritiek op de fundering van het ouderlingenambt

In nauwe samenhang hiermee is er ook van verschillende kanten **kritiek** geïoefend op de wijze waarop Calvijn en andere gereformeerden het ambt van ouderling onderbouwden vanuit de Schrift en zijn positie afbakenden ten opzichte van de predikant.

In 1972 promoveerde de Koreaan S.G. Huh aan onze Theologische Hogeschool op een proefschrift *Presbyter in volle rechten*. Hij besprak o.a. de opvattingen van Calvijn over het ouderlingenambt en kwam tot de conclusie, dat het Calvijn niet is gelukt de schriftuurlijke grond van dit ambt klaar aan te wijzen. Volgens Huh had Calvijn meer aandacht moeten besteden aan het feit dat de regeer-ouderling net als de leer-ouderling teruggaat op de **presbuteros/episkopos** uit het Nieuwe Testament.⁴

In 1975 verscheen de belangrijke dissertatie *De ouderling* van de Nederlands-hervormde predikant A. van Ginkel. Hij beschreef het ontstaan van het ouderlingenambt bij Calvijn als volgt. In Genève en andere steden had men om verschillende redenen behoefte aan een aantal mensen die naast en samen met de predikant verantwoordelijkheid zouden dragen voor het opzicht over de gemeente. Zo kwam men ertoe om een ouderlingen-functie te creëren.

Dat ambt werd vervolgens, aldus Van Ginkel, theologisch gefundeerd. De reformatoren meenden dat het volledig in de Schrift was terug te vinden. Maar dat klopt niet. 'Calvijns ouderling [is] een andere (...) dan de oudste van het Nieuwe Testament.' Zijn ouderling-figuur heeft hij eigenlijk eerst in de praktijk gevonden en vorm gegeven en vervolgens achteraf in de Schrift **ingelezen**.⁵

In 1982 heeft prof. C. Trimp in zijn boek *Ministerium* soortgelijke **kritiek** geïoefend op Calvijn, zij het minder radicaal. Zijns inziens had Calvijn moeite met de exegetische fundering van het ambt van de ouderlingen (senio-

res). Hij zag in de ouderlingen vooral de '**vooraanstaanden**' (prohistamenoï) van Rom. 12 : 8 en de ('vormen van) regering' (kybernèseis) uit 1 Kor. 12 : 28; pas in **tweeder** instantie zag hij hen als oudsten en opzieners (presbuteroïen episkopoi, net als de predikanten).

Dat was geen sterke fundering, aldus Trimp. Het was ook meer een exegese om in de Schrift te funderen wat uit de historische omstandigheden was voortgekomen. Pas door Calvijns verwijzing naar 1 Tim. 5 : 17 werd zijn verhaal sterker: ouderling en predikant werden daarmee gezien als allebei 'oudste' (presbyter).

Wel heeft Calvijn volgens Trimp 'met door de Schrift gescherpte intuïtie drie kernen van de schriftuurlijke **ambtsdienst** aangewezen: prediking (annex **sacramentsbediening**) – disciplina (opzicht en tucht) – diaconaat'. Het drietal ambten is geen heilig getal. Maar er zal wel op drie terreinen gewerkt moeten worden. Niet de drie ambten, maar wel de drie 'dienstvelden' zijn schriftuurlijk te noemen.⁶

De **kritiek** van de verschillende auteurs komt dus hier op neer: Calvijn had de ouderling meer moeten 'afleiden' uit de Schriftplaatsen over de presbuteros en de episkopos, en niet uit plaatsen als Rom. 12 : 8 en 1 Kor. 12 : 28.

Verschuivingen

Tegen de achtergrond van de weergegeven **kritiek** hebben zich in onze eigen kerken de laatste jaren enkele verschuivingen in de ambtenleer voorgedaan, die de moeite van het signaleren waard zijn.

Dat betreft in de eerste plaats een verandering in officiële kerkelijke documenten, waar een **kritiek** op de fundering van het ouderlingenambt achter lijkt te zitten.

Wie namelijk in het pas herziene Gereformeerd Kerkboek (1985) de verwijsteksten bij onze NGB en bij ons bevestigings-formulier voor ouderlingen en diakenen nagaat en met die van de parallelle documenten uit de **Reformatie**-tijd vergelijkt, doet een merkwaardige ontdekking. De primaire **16e-eeuwse** teksten voor het **instellen** van een apart ouderlingenambt, Rom. 12 en 1 Kor. 12, zijn geschrapt zowel in de belijdenis als in het formulier. In de NGB is 1 Tim. 5 : 17 toegevoegd waar het in de oude edities ontbrak. En in het bevestigingsformulier is als specifieke fundering voor de afbakening tussen predikant en ouderling alleen 1 Tim. 5 : 17 overgebleven.

Dat betekent, dat de kerken een belangrijk deel van de oorspronkelijke fundering van het ouderlingenambt (Rom. 12 en 1 Kor. 12) hebben laten vallen. In de fundering is de nadruk nu komen te liggen op de teksten die spreken over 'oudste' en 'opziener': Hand. 14 : 23; 20 : 28; 1 Tim. 3 : 1-7; Tit. 1 : 5-9; 1 Petr. 5 : 1-4; en als het om het verschil met de 'predikant' gaat, 1 Tim. 5 : 17.⁷

Als je een verklaring daarvoor zoekt, blijkt dat de deputaten het schrappen kortweg argumenteerden met de stelling dat het in Rom. 12 en 1 Kor. 12 om charismata en niet om het bijzondere ambt gaat. Nergens blijkt, dat de deputaten zich ervan bewust waren, dat ze hier enkele

teksten weglieten, die voor het idee van de gereformeerden van de 16e eeuw juist onmisbaar waren in de **ambtenleer**. Ik ben ook nergens iets van een fundamentele discussie over deze verschuiving **tegengekomen**.⁸

Naast de **kritiek** uit de literatuur speelde hier wellicht ook een praktisch gegeven een rol. In de loop van de twintigste eeuw heeft het ouderlingenambt onder ons aan betekenis gewonnen. Sterker dan in het verleden het geval was, is geaccentueerd dat de ouderlingen de gemeente moeten bearbeiten als **herders**. In de taakopvatting heeft een verschuiving plaatsgevonden van het meer **regerende** naar het meer **zorgende** element in de pastorale taken van de ouderling. Zo ziet men dan tegenwoordig onze ouderling meer aansluiten bij de nieuwtestamentische 'oudste', 'opziener' en 'herder' dan bij de 'vooraanstaande', de 'leidinggevende', de 'bestuurder'.

Bij de herziening van het kerkboek in 1985 is welbeschouwd de kritiek van auteurs als Huh, Van Ginkel en Trimp doorberekend: de ouderling is nu vooral afgeleid van de teksten 'oudste' en 'opziener' uit het Nieuwe Testament. De minder sterk bevonden teksten uit Rom. 12 en 1 Kor. 12 zijn vervallen. De opvatting van Van Bruggen (1984) is echter nog niet doorberekend! Hij gaat in zijn exegese verder: bij hem is er één oudstenambt en één werkterrein: het Woord en de leer, waarin alle oudsten (fulltime of parttime) arbeiden. Maar tot dit één-oudstepatroon zijn de kerken nog niet overgegaan!

Dat blijkt uit ons bevestigingsformulier (Kerkboek blz. 551). Daar staat dat er in de eerste christelijke gemeente ouderlingen waren die leiding gaven en ouderlingen die bovendien geroepen waren tot prediking en onderwijs. Dat is dus een afbakening die in eerste instantie berust op 1 Tim. 5 : 17, maar tevens nog behoorlijk onder invloed staat van de (geschrapte!) Schriftplaatsen uit Rom. 12 en 1 Kor. 12.

Ons nieuwe formulier ziet voor de ouderling nog steeds **één** werkterrein (leiding geven; hoewel in de rest van het formulier ook wel andere accenten te vinden zijn), en het ziet voor de predikant **twee** werkterreinen: leiding geven en arbeiden in prediking en onderwijs. Deze tweedeling steunt in de toegevoegde Schriftverwijzingen alleen nog maar op 1 Tim. 5 : 17 en dan wel opgevat volgens de oude exegese. Een interessante ontwikkeling!

Een tweede voorbeeld van verschuiving in de visie op de ambten is het besluit van de generale synode van **Ommen** 1993 inzake de bevoegdheid tot het opleggen van de zegen aan de gemeente. De synode sprak uit: 'dat ook in erediensden waarin geen predikant voorgeaat, zegengroet en zegen ongewijzigd uitgesproken en opgelegd mogen worden'.

Uit de officiële gronden voor dit besluit wordt niet goed duidelijk, hoe de synode oordeelde over wat hier de meest relevante kwestie is: het verschil tussen een predikant en een ouderling. Is dat verschil volgens de synode wezenlijk en bijbels te funderen? Of is het alleen **praktisch-functioneel** bepaald, en niet anders dan een kwestie van menselijke afspraken?

In de discussies ter synode was dat intussen wel een belangrijk punt. En in het rapport van de synode-commissie die het besluit voorbereidde werd er ook een paragraaf aan gewijd, die merkwaardigerwijs niet in de besluittekst werd doorberekend. Toch is die passage van bijzonder belang.

De commissie stelde onder meer: 'De ouderlingen zijn samen de herders van de gemeente. Zij hebben de opdracht de kudde te weiden en te hoeden (Hand. 20 : 28; 1 Petr. 5 : 1-5). De predikant is één van hen, een herder onder de herders (Ef. 4 : 11; 1 Tim. 5 : 17). Steeds wordt zonder onderscheid over het aanstellen van oudsten gesproken (Hand. 14 : 23; Tit. 1 : 5; vergelijk Hand. 20 : 28). (...) Er zijn in de Schrift geen sporen van een pyramidale opbouw binnen het college van oudsten.'

De teneur is duidelijk: predikant en ouderling worden hier in sterke mate geïdentificeerd en gelijkgeschakeld. De predikant is niet wezenlijk een andere ambtsdrager dan de ouderling.

De argumenten in de officiële besluittekst zijn in verschillende opzichten onbevredigend en ze laten diverse relevante vragen onbeantwoord. Maar zoveel is m.i. uit rapport en discussie wel duidelijk: het belangrijkste verschil tussen **voórstemmers** en **tegenstemmers** in **Ommen** had betrekking op de positie en bevoegdheden van de ouderling, op de afbakening van de ambten van ouderling en predikant, en niet op de opvatting over de zegen.

De synode **is** in het besluit over de zegen nog wat verder gegaan dan eerdere synodes bij de herziening van het kerkboek. Ze lijkt nu gekozen te hebben voor een opvatting over de afbakening van de ambten, die nog verder afwijkt van het **16e-eeuwse** patroon en nog meer aansluit bij de 20-eeuwse **kritiek** daarop. Dat betreft dan de kwestie van de indeling in drie (grotendeels) afzonderlijke ambten en die van de verhouding tussen predikanten en ouderling.

Echt systematisch besproken en helder doorgedacht is deze verschuiving echter in **Ommen** niet, evenmin als bij de herziening van het kerkboek op eerdere synodes. Mijns inziens is dat ook de oorzaak, dat de laatste synode niet tot een eenparige beslissing kon komen en dat haar besluit onmiddellijk allerlei discussies **opriep**.⁹

Consequenties

Het voortgaand exegetisch onderzoek en de **kritiek** op onderdelen van de gereformeerde ambtenleer hebben aldus in de laatste jaren in onze kerken tot verschuivingen in het denken over de ambten geleid.

Wat is de betekenis van deze verschuivingen? Mijns inziens zijn ze voor kerkrecht en kerkelijk leven tamelijk ingrijpend. Onze kerkelijke structuur en onze kerkorde zijn immers nog steeds voor het grootste deel geschoeid op de leest van de **16e-eeuwse** ambtenleer. Daarom leveren de verschuivingen van de laatste jaren allerlei spanningen op tussen enerzijds een eeuwenoude structuur, die ons kerkelijk leven diepgaand gestempeld heeft en nog stempelt, en anderzijds een nieuwe visie, waarin nogal

wat anders tegen de afbakening van de ambten wordt aangekeken.

Neem het 'drietal'. Ook voor Bucer en Calvijn en hun navolgers was dat geen heilig getal. Maar zij meenden wel, dat de Schrift ons alle aanleiding geeft om aan drie afzonderlijke basis-ambten te denken. Die drieheid is nog steeds het basis-patroon van onze kerkorde. We hebben de taken in de kerk verdeeld over de drie ambten. En we hebben de bevoegdheden navenant afgegrensd.

Stel nu, dat de kritiek van de laatste jaren juist is, dan vraagt dat om een opzettelijke bezinning. Moeten we verder met het patroon in drieën zoals we dat hebben? Of moeten we ons ambten-patroon veranderen? Of moeten we het anders argumenteren? Ik merk regelmatig in het onderwijs aan onze universiteit, hoe lastig het is om een kerkorde te moeten uitleggen en toepassen, waarin heel fundamentele beslissingen berusten op **exegeses** en argumenten die door gezaghebbende auteurs onder ons fundamenteel zijn **bekritiseerd**.

Neem de positie van de diakenen. Onze kerkorde geeft hun het barmhartigheidswerk als taak. Daarnaast nemen ze ook deel aan een stukje leiding geven aan de gemeente in de brede kerkeraad. Als dat onjuist is, als de diakenen helemaal in de kerkeraadbank niet thuishoren, en als er eigenlijk een veelvoud van helpers en helpsters moet zijn in allerlei gemeente-taken, dan houden we het misschien nog een paar jaar met de bestaande kerkorde uit, maar dan moet er toch een bezinning komen: wat willen we met ons **diakonaat**?¹⁰

Het moeilijkst ligt het met de verhouding en taakomschrijving van predikant en ouderling. In de 16e eeuw was men ervan overtuigd, dat regering, opzicht en tucht niet alleen een derde dienstveld vormden, maar dat daar ook een aparte ambtsdrager voor nodig was, de ouderling. Men zag de predikant en de ouderling enerzijds wel allebei als **presbuteros/episkopos**. Maar anderzijds zag men tussen beide ook een aanzienlijk verschil: de predikant 'erft' een belangrijk deel van zijn taak en bevoegdheid van de apostel, de evangelist, de profeet en de leraar. Hij is belast met de publieke verkondiging, en dat is beslist de taak van de ouderling niet. Bij alle gemeenschappelijke tussen predikanten ouderling hebben ze elk toch een vrij wezenlijk onderscheiden ambt.

Naar dit patroon is heel onze kerkelijke structuur gevormd. De **kritische** stemmen van vandaag noodzakelijk ons in feite tot een grondige heroverweging. De consequenties van de nieuwere opvattingen zijn niet gering!

Neem ook het zendingswerk. Wordt ergens op het zendingsveld een nieuwe gemeente gesticht, dan zou men volgens de nieuwe opvatting kunnen volstaan met één of enkele oudsten (voorgangers) die bekwaam zijn om te 'leren'. Wat wij kennen als een diakenambt of een ouderlingenambt (nl. zonder bevoegdheid om publiek te leren) kan gemist worden.

Niet **alleen** voor het zendingsterrein, maar ook voor Nederland zou je dat trouwens kunnen toepassen. Bijvoorbeeld door in de gemeente aan alle **ouderlingen/oudsten**

die we kiezen de bevoegdheid te geven om lerend in de samenkomsten op te treden. De ouderlingen gaan om beurten voor in de kerkdiensten. En ze kunnen dat dan doen naast de uitoefening van een gewoon beroep. Nog voordelig ook, zou de commissie van beheer kunnen zeggen!

Dat geldt ook van de sacramenten. Wanneer predikant en ouderling niet wezenlijk een verschillend ambt hebben, kan de ouderling ook rustig doop en avondmaal bedienen. Hij kan ambtsdragers bevestigen en een huwelijksdienst leiden.

Tot nu toe noemden we zulke ideeën 'laagkerkelijk' en verwezen naar een stroming als het congregationalisme. Maar staan ze misschien toch dichterbij de kerk-structuur van het Nieuwe Testament dan de visie van Calvijn? En moeten de Gereformeerde Kerken dus maar eens wat 'laagkerkelijker' worden?

Alle genoemde verruiming van de bevoegdheden van de ouderling vloeien voort uit een principiële gelijkstelling van predikant en ouderling. En ze leiden in kerkrecht en gemeenteopbouw tot heel andere praktijken, structuren en regels dan die we tot nu toe in onze kerkorde kennen. Zo komen momenteel tal van **kerkordelijke** en praktische beslissingen van onze Gereformeerde Kerken onder druk te staan.

We hebben er daarom m.i. dringend behoefte aan, dat er in de kerken over deze dingen wordt doorgepraat. Volgende week hoop ik van mijn kant nog een nadere bijdrage daaraan te geven.

M. te Velde

¹ J.J. von Allmen, *Le saint ministère selon la conviction et la volonté des Réformés du XVIe siècle* (Neuchâtel 1968), vooral 168-191.

² J. van Bruggen, *Ambten in de apostolische kerk. Een exegetisch mozaïek* (Kampen 1984) 92-118, 164-169.

³ G.D.J. Dingemans, 'Kerkorde als ecclesiologische vormgeving' in: W. van 't Spijker en L.C. van Drimmelen ed., *Inleiding tot de studie van het kerkrecht* (2e druk; Kampen 1992) 215-228, het citaat op blz. 220.

⁴ S.G. Huh, *Presbyter in volle rechten. Het debat tussen Charles Hodge en James H. Thornwell over het ambt van ouderling* (Groningen 1972), vooral 121-139.

⁵ A. van Ginkel, *De ouderling. Oorsprong en ontwikkeling van het ambt van ouderling en de functie daarvan in de Gereformeerde Kerk der Nederlanden in de 16e en 17e eeuw* (Amsterdam 1975), vooral 143-145.

⁶ C. Trimp, *Ministerium. Een introductie in de reformatorische leer van het ambt* (Groningen 1982), vooral 95-103.

⁷ *Gereformeerd Kerkboek* (2e druk; Haarlem 1986) 428-429, 550-555.

⁸ A.N. Hendriks, 'Kanttekeningen bij een nieuw formulier voor de bevestiging van ouderlingen', *Dienst* 22 (1974) nr.5, 13-24. C. Trimp, 'Het nieuwe formulier voor de bevestiging van diakenen', *Dienst* 24 (1976) nr. 6, 51-60. Dr. Hendriks en prof. Trimp waren beiden generaal-synodaal deputaat voor de herziening van het kerkboek.

⁹ De besluitvorming van de generale synode Ommen 1993 zal men binnenkort kunnen nalezen in de *Acta*. Het is me niet bekend of het (overigens heel korte) commissierapport over 'de zegen' daarin ook wordt opgenomen.

¹⁰ Vgl. Van Bruggen, *Ambten* 108-118.

ER IS EEN ROOS ONTLOKEN...

Het lied, dat velen kennen met de beginregel 'Een roze fris, ontloken', is momenteel algemeen bekend en geliefd. Het voorreformatorische lied zal in de komende dagen ook door velen onder ons op de lippen genomen worden. Misschien hebben we er nooit bij stil gestaan, maar desondanks kan het bijzonder aardig zijn eens een hele simpele vraag te stellen: wat doet die roos ('roze fris') toch in het lied? Er blijkt een hele wereld schuil te gaan achter het bloemetje...

Van de rode roos..

Willen wij enige kans maken antwoord te vinden op onze vraag, dan is het geboden ons even terug te verplaatsen naar de tijd waarin het lied ontstaan is. Rond 25 december 1500 klampen wij een betrouwbaar rooms-katholiek theoloog aan en leggen hem ons 'roos'-probleem voor. De goede man – vakman als hij is – verwijst ons zonder aarzelen naar Hooglied 2. Volgens de toenmalige vertaling stonden daar ongeveer de volgende woorden: 'Ik ben een bloem van Saron, een roos der dalen. Als een roos tussen doornen zo is mijn liefste onder jonge meisjes.' De NBG-vertalers kozen in onze eeuw een ander bloemetje: 'Ik ben een narcis van Saron, een lelie der dalen. Als een lelie tussen de distelen zo is mijn liefste onder de jonge meisjes.' Welk bloemetje ook bedoeld moge zijn, de 'liefste' blijft mooi en wij weten tenminste iets meer over de bijbelse herkomst van de 'roos' uit ons kerstlied. Probleem blijft echter wie of Wie met die roos bedoeld wordt. Protestant zullen al snel aan Christus (willen) denken, maar tijdens de Middeleeuwen lag deze oplossing iets minder voor de hand. In de rooms-katholieke traditie werd de roos allegorisch gebruikt ter aanduiding van andere het martelaarschap in het algemeen en Jezus' passie in het bijzonder. Nog in de rooms-katholieke volkspoëzie uit de 19de eeuw lezen we bijvoorbeeld over de bloedmoppels van de Gekruisigde: 'Auf denjenigen Tropfen, Welche auf die Erde fielen, Wachsen schöne Rosen empor.' De benaming 'roos' voor martelaarschap treffen aan in het lied 'Urlicht' uit *Des Knaben Wunderhorn*, een verzameling middeleeuwse poëzie die in 1808 werd uitgegeven. En dat lied kennen we weer uit die schitterende tweede symfonie van Gustav Mahler: 'O Röschen rot! Der Mensch liegt in größter Not!' Toch moeten we bij ons kerstlied niet aan deze interpreta-

tie denken. We komen de juiste verklaring van de roos op het spoor door ons te confronteren met de volgende strofe uit een middeleeuws lied:

*O rode rose vol ghenaden,
verbreit u roke, ontluyck u bladen
tot onser salicheit, o suverlike maecht.
Maria staet ons in staden [= verleent bijstand]
doer uwe sueticheit.*

Hier wordt de 'roos' in verband gebracht met Maria, de moeder Gods. Sterker nog: Maria is de roos. Een ander lied zegt rondt:

*Maria es eene rose sonder doren,
Die God tot eender moeder heeft vercoren.
Eer Jhesus Christus was geboren,
Was dese werelt al verloren.*

In talrijke roomse liederen en gedichten werd Maria bezongen als 'roos'. Er kan geen twijfel over bestaan: met de roos uit de eerste strofe van ons lied zal Maria bedoeld zijn. Wie zich nog illusies maakt over een mogelijke andere interpretatie, wordt in de tweede strofe volledig uit de droom geholpen:

*Das Röslein das ich meine,
darvon Isaia's sagt.
Ist Maria die reine,
die uns das Blümlein hat bracht.*

Het is niet onmogelijk dat de onbekende dichter in deze strofe refereerde aan Jesaja 35 : 1: '...de wildernis zal zich verheugen en zal bloeien als een roos' (Statenvertaling).

...naar een rijsje...

We kunnen ons levendig voorstellen dat dit lied in haar oorspronkelijke gedaante onacceptabel was voor protestanten. Toch was het lied populair, ook bij protestanten. Met name de prachtige, ingekeerde en devote melodie zal debet zijn aan de internationale en interkerkelijke populariteit van het lied. Kenmerkend zijn vooral de melodieregels 1, 3 en 6, die zich afspelen rond de roeptoon c' en eindigen met de kleine terts-sprong c'-a. Het is een melodie van kinderlijke eenvoud met een grote zeggingskracht. Maar juist de onuitroeibare, pakkende melodie maakte het theologisch inhoudelijke probleem indringender: hoe kreeg je het als protestant voor elkaar om de 'roos' niet te laten refereren aan Maria?

Omdat veel mensen tegenwoordig het lied als 'Een roze frisch, ontloken' kennen, zou men kunnen vermoeden dat het nooit gelukt is de 'roos' vakkundig weg te werken.

Ook in het *Liedboek voor de Kerken* heet het: 'Er is een roos ontloken'. Alsof het nooit anders geweest is. Toch is lange tijd anders geweest. Al vrij snel werd in reformatorische bundels de 'roos' geëlimineerd. Verwees de roomse Maria-roos uit het oorspronkelijke lied waarschijnlijk naar Jesaja 35, vast staat dat de protestanten de oplossing voor hun probleem vonden in hetzelfde bijbelboek. Een paar hoofdstukken eerder spreekt Jesaja over 'een rijsje dat zal voortkomen uit de afgehouden tronk van Isai' (Jes. 11 : 1). Verander je nu 'roos' in 'rijsje', dan heb je het dilemma opgelost en kun je als protestant het geliefde lied blijven zingen.

Zo gezegd, zo gedaan. In Duitstalige gebieden werd 'roos' stelselmatig vervangen door 'rijsje'. Wanneer we naar protestants Nederland van eind 19de en begin 20ste eeuw kijken, dan ontdekken we dat men het ook daar een tijdlang zonder de 'roos' heeft moeten stellen. Sterker nog: gedurende de 19de eeuw was het lied in het Nederlands protestantisme niet populair c.q. bekend. Voorzover mij op dit moment bekend, was *Feestliederen voor Zondagsschool en Huisgezin* (vermoedelijk uit 1893) het eerste protestantse Nederlandstalige liedboek uit de tweede helft van 19de eeuw waarin het lied een plaatsje kreeg. En daar was men meteen al zeer rigoreus in het wegwerken van de roos. Wat zeg ik, de hele flora was compleet weggemoffeld:

*Er is een kind geboren
Uit Davids nageslacht;
Reeds lang beloofd te voren,
En eeuwen door verwacht* [etc.].

Zelfs voor het 'rijsje' en de 'tronk van Isai' was geen plaats. Wat over bleef was een aantal dogmatisch correcte regels zonder zeggingskracht.

Dat zal ook één van de redenen geweest zijn waarom er in onze eeuw andere vertalingen van het lied vervaardigd werden. Johannes de Heer nam het lied op in zijn *Zangbundel ten dienste van Huisgezin en Samenkomsten* (1905). Onder nummer 99 plaatste hij een bewerking van eigen hand: 'Daar is uit dorre aarde, Een takje, groen en teer'. Het was een zeer vrije bewerking, maar in ieder geval hadden we weer een stukje puur natuur – zij het een 'teer' takje – terug in de tekst.

In de volgende druk (1906) van de *Zangbundel* werd een tweede bewerking opgenomen, vervaardigd door een mij onbekend predikant met de initialen 'W.T.'. Hierin vinden we geen teer, groen takje, maar het 'rijsje' dat groeide 'aan Jesse's ouden stam'. En daarmee werd meer recht gedaan aan de oorspronkelijke Duitse tekst.

Er verschenen ook bewerkingen in hervormde bundels met geestelijke liederen. Van de predikant A.W. Bronsveld uit Utrecht werd in 1911 een nieuwe bewerking opgenomen in de *Liederbundel van het (hervormde) Nederlandsch Jongelings-Verbond*. Negentien jaar later nam de Utrechtse dominee E.B. Couvée de vertaling van zijn collega op in *Sions-Lieder* (2e druk).

Zonder uitzondering werd in de hervormde bewerkingen

gesproken over een 'rijsje dat ontsproot aan Jesse's stam'. Langzaam maar zeker kropen protestanten in hun bewerkingen van het lied terug naar de oorspronkelijke tekst. Dat was ook het geval in de veertiende druk (1915) van Neerbosch' *Zangen/Eerste bloemlezing*, waarin een nieuwe bewerking van het lied werd gepresenteerd. Geheel in de 'hervormde lijn' werd niet gesproken over een ontloken roos, maar over een 'ontsprongen rijsje'. Er lijkt niets aan de hand. Totdat we de titel lezen: 'Een liele onder doornen'. Gezien de Middeleeuwse relatie tussen Hooglied 2 en Maria (= roos, liele), beginnen we ons toch wat zorgen te maken. Gaan we retour naar de roomse roos? Dat gaan we niet. Het lied laat er geen twijfel over bestaan in strofe 2: '*Die liele* onder doornen Is Davids groote Zoon'. We kunnen braaf verder zingen.

Niet alleen in hervormde, maar ook in doopsgezinde bundels en liedboeken van de Nederlandse Protestantenbond is het lied aan te treffen. Zij maakten echter gebruik van een eigen vertaling die begon met de regels: 'Er is een twijg ontloken Aan d' afgehouden stam.' De vertaling is afkomstig van de hervormde, later remonstrantse predikant H.P. Schim van der Loeff (1837-1906). Geen 'roos', een 'twijg' of 'rijsje' – dat leek het hoogsthaalbare voor protestantse versies van het oude Duitse lied.

Bij gereformeerden lag het mogelijk nog iets moeilijker. Of misschien wisten ze er geen raad mee. In ieder geval gingen samenstellers van gereformeerde liedbundels in de regel aan het lied voorbij. In 1933 werd het lied wel opgenomen in het liedboek *Gezangen nevens de psalmen* in gebruik bij de gereformeerde kerken in Nederland (in Hersteld Verband). Evenals bij de hervormden, verwees de tekst ontegenzeggelijk naar Jesaja 11: 'Er is – naar 't woord der vromen, dat Israël vernam – een Rijsje voorgekomen uit Davids dorre stam'. Ook kreeg het lied een plaats in Haspers beroemde bundel *Geestelijke Lieder uit den schat van de kerk der eeuwen* (1934). Dat waren de enige gereformeerde liedbundels van voor 1940 waarin dit lied voorkwam.

Ook de luthersen in Nederland lieten in het algemeen bewust of onbewust het lied links liggen. Slechts in één bundel, *Lieder voor Lutherse Zondagsscholen en Huisgezinnen* (1928, 5e druk), heb ik het lied aangetroffen.

Hoe dan ook, wanneer het lied in protestantse bundels verscheen, werd 'roos' gewijzigd in 'twijg' of 'rijsje'. Daarmee was elke relatie met Maria uitgesloten en werd ondubbelzinnig verwezen naar het 'Rijsje' of 'twijg' (lees: Christus) uit Jesaja 11.

...terug naar de roos

We signaleerden hierboven al dat het lied tegenwoordig bekend is met het woord 'roos' in de eerste regel. Op een gegeven moment moet de 'roos' dus weer teruggekeerd zijn in het lied.

Dat gebeurde door mejuffrouw S.M. van Woensel Kooy. Zij nam drie strofen van het lied op in haar beroemde bundel *Oude en Nieuwe Zangen* (1911). Het eerste couplet luidde:

Een roze frisch ontloken,
Uit teere wortel kwam
Want d' Oudheid had gesproken:
'Zij bloeit uit Jesse's stam.'
Die heeft een bloem gebracht,
Al in den kouden winter,
Te midden van den nacht.

Vermoedelijk werden de eerste en tweede strofe vertaald door Van Woensel Kooy. De derde strofe werd in ieder geval overgenomen uit de vertaling/bewerking van ds. A.W. Bronsveld.

De samenstellers van de *Nederlandsche Hervormde Bundel 1938* namen drie strofen van het lied op. Het derde couplet was een nieuwe bewerking, het tweede was afkomstig van H.P. Schim van der Loeff, terwijl het eerste couplet in de 'versie Woensel Kooy' werd opgenomen. Het was de eerste keer sinds de Reformatie dat het lied in Nederland in een officiële kerkbundel terecht kwam. Bovendien kregen de hervormden de 'roos' terug.

In het *Liedboek voor de Kerken* (1973) werd het gezang geen plaats ontzegd. Jan Wit maakte een vrije, voor protestanten aanvaardbare, bewerking van het middeleeuwse lied. Eerder in dit artikel merkten we op dat de middeleeuwse 'roos' ook als allegorie gebruikt werd voor Christus' passie. Met name in de bewerking van Jan Wit (strofe 3) zien we dat men in de reformatorische kerken de 'roos' op deze wijze is gaan interpreteren.

J. Smelik

Es ist ein Ros entsprungen

Er is een roos ontloken
uit barre wintergrond,
zoals er was gesproken
door der profeten mond.
En Davids oud geslacht
is weer opnieuw gaan bloeien
in 't midden van de nacht.

Die roos van ons verlangen,
dat uitverkoren zaad,
is door een maagd ontvangen
uit Gods verborgen raad.
Maria was bereid,
toen Gabriël haar groette
in 't midden van de tijd.

Die bloem van Gods behagen
heeft, naar Jesaja sprak,
de winterkou verdragen
als alldorstetak.
O roos als bloed zo rood,
God komt zijn volk bezoeken
in 't midden van de dood.

(Vrij naar 'Es ist ein Ros' door Jan Wit.
Liedboek voor de Kerken, nr. 132).

KORT GEHOUDEN

NEGATIEF ZELFBEELD

Levende lobbessen spreken tot de verbeelding. Olifant en nijlpaard vormen in de dierentuin een attractie voor kleine men-skinderen. Maar meer nog vangen vandaag dode dinosauriërs de aandacht. Geleerde gravers melden, dat deze reptielen soms reusachtige afmetingen wisten te bereiken. Erg pienter schijnen de giganten niet geweest te zijn. Een monsterlijke verkoopcampagne rond de combinatie van imposantheid en (veronderstelde) onnozelheid bracht een massale vertedering op gang.

Het zal wel overwaaien.

Wat meer zorgen baart is het kader waarin de sauriërs tot leven gebracht worden. Wat blijft er over, als het dino-speelgoed in de vuilverbrandingsoven is verdwenen? Dat 'Jurassic Parc' een fantasieverhaal biedt is velen bekend. 'Daar prikken we wel doorheen!' Maar wat blijft haken is de volmaakte vanzelfsprekendheid waarmee de evolutiehypothese als historisch vertelraam aanvaard wordt. Wie prikt dáár doorheen?

In de afgelopen eeuw heeft het evolutiegeloof een hoge muur gebouwd tussen kerk en wereld. In het evangelisatiewerk moet je niet alleen vertellen wie Christus is, je moet aan de verbaasde luisteraar ook duidelijk zien te maken, dat het 'sprookjesverhaal' over Adam en Eva werkelijk gebeurd is!

Het maakt een wereld van verschil of je de mens ziet als beeld van God of als resultaat van sprongvariatie in de evolutie. De twintigste eeuw eindigt met een mens, die zich verlaagt en zich steeds beestachtiger gedraagt. Maar je zult ook maar door het leven moeten met een door het evolutiegeloof bepaald zelfbeeld. De mens als parvenu onder de zoogdieren! Over een negatief zelfbeeld gesproken. 'Ik ben niet gemaakt naar het beeld van God, maar naar het beeld van het beest.' Tijdens house parties, erediensten voor het beest in de mens, wordt het evolutiegeloof in praktijk gebracht.

Het valt op, gezien de ravage die de evolutiehypothese aanricht, dat gereformeerden vaak niet verder komen dan een vlotte afwijzing van de evolutiehypothese. Geloof en geloof staan hier tegenover elkaar, inderdaad. Maar dat ontslaat ons niet van de plicht tot een breedvoerige en diepgaande kritiek. Eenzame strijders en incidentele publikaties, gelukkig zijn ze er. Maar over het geheel genomen zijn we tot nu toe te weinig toegekomen aan een uitvoerige en deskundige bestrijding van het evolutionisme. Evangelische christenen doen een welgemeende poging om via het creationisme bressen te schieten in de muur. De vermenging van bijbelse en geologische gegevens in de theorievorming overtuigt echter weinig.

Ik denk ook niet dat we zo zitten te springen om een ander 'model', waarin we tegenover het evolutionisme een ander verhaal, met jaartallen en al, presenteren. Waar veel kerkleden al zeer mee geholpen zouden zijn, is een deskundig en tegelijk toegankelijk overzicht van de vergissingen, vooronderstellingen, zwakke kanten, tegenstrijdigheden en ontbrekende schakels van het evolutieverhaal. We hoeven niet precies te kunnen zeggen, hoe het wel geweest is. Maar er is behoefte aan kritisch materiaal van deskundigen, dat laat zien, dat niet alleen filmmakers over een rijke fantasie beschikken.

G. Gunnink

ALLEDAAGS GEESTELIJK LEVEN

Meer aandacht voor het **innerlijk** leven en voor de **diepere** lagen van ons bestaan: dat is wat veel mensen vandaag boeit. Wat wil men daarmee precies?

Je kunt er twee kanten mee uit. Je kunt de kant uitgaan van een geestelijke houding die sterk persoonlijk is en een **privé-inslag** heeft. Dan krijg je een geestelijk leven dat een apart gebied vormt, naast of boven je alledaagse leven.

Je kunt ook een andere kant uitgaan en een geesteshouding zoeken, waarin je geen afstand neemt van het alledaagse leven. Maar juist betrokken bent op de hele werkelijkheid. Op het leven zoals het zich aandient in het hier en nu. Je geestelijk leven is dan zo breed als de werkelijkheid. Zo tekent **Otger Steggink** twee fundamentele mogelijkheden van een innerlijk of geestelijk leven in het 31e hoofdstuk van het *Handboek Godsdienst in Nederland* (onder redactie van **Hein Schaeffer** uitgekomen bij De Horstink, Amersfoort, in 1992). In dit omvangrijke en uitputtende werk staan veel interessante overzichten over alle mogelijke aspecten van wat godsdienst wordt genoemd. Ook het artikel van de rooms-katholieke dr. Steggink over Spiritualiteit is boeiend.

Beperkte vroomheid?

Hebben we geestelijk leven en vroomheid niet vaak beperkt tot de strikt persoonlijke verhouding van de mens tot God? En tot een heiliging van het persoonlijk leven? In de kloosters was de geloofsbeleving meer individueel gericht. Ze kreeg vorm in een zuiver persoonlijk **gebedsleven** in stilte en afzondering, met een boekje in een hoekske, volgens Thomas van Kempen.

---

je beleeft je geloof in de wereld die je vandaag om je heen vindt

Sinds het Tweede Vaticaanse Concilie zijn de bakens verzet. Je beleeft je geloof in de wereld die je vandaag om je heen vindt. En die geloofsbeleving krijgt dan ook kleur en vorm door die verbanden, door de **context** waarin je leeft. Die context is meer dan een kader en achtergrond. Ze is het element dat aan de **geloofservaring** vorm en uitdrukking geeft.

Zo is de **tijdgeest** mee-bepalend voor de manier waarop je je geloof beleeft.

Aansluiting bij de natuur

Als rooms-katholiek sluit de schrijver graag aan bij deze 'natuur'. Het denken van vandaag wordt niet principieel

kritisch benaderd, zoals wij zouden doen. Het wordt als een natuurlijk gegeven geaccepteerd, om ook voor het geloof van vandaag zijn betekenis te hebben.

In het artikel gaat dan verder zo, dat de sociale context aanleiding is voor een geloofsbeleving in het perspectief van maatschappelijke bevrijding. Of de natuurlijke context ons geloof op het spoor zet van solidariteit met 'onze zuster Moeder Aarde'. Die vraagt onze gelovige inzet tegen milieuvervuilingen ecologische rampen.

En in een wereld waarin ons mens-zijn is verschaald, ons gevoel niet tot zijn recht komt en we vervreemd zijn van de ander, moeten we vanuit ons geloof andere prioriteiten stellen. Niet de prestatie en de competentie die de menselijke contacten verzakelijkt. Maar meer aandacht voor de kwaliteit van het bestaan, waarbij het ons gaat om werkelijke menselijke rechtvaardigheid.

Gemis aan verwondering

Ook missen we vandaag in de levenservaring van de wereldlijke mens de verwondering. Wij beleven onze wereld als iets dat door de mens zelf is gemaakt. Daarin is een complex van betekenissen weggevallen. In onze 'heb-cultuur' kennen we een populair-wetenschappelijke benadering, die suggereert dat er geen geheimen meer zijn.

kennen we nog de verwondering om het bestaan?

Dat de dingen herleid kunnen worden tot hun natuurwetenschappelijke formule. We kennen niet meer de verwondering om het bestaan. Het doorleven van het geheim van leven en dood. Het vermoeden van het 'meer-dan', van het onuitsprekelijke dat ons omgeeft. Onze technische cultuur weet niets van dat wat onze werkelijkheid te boven gaat. En zo komen we tot een pijnlijke **niets-ervaring**.

Na protesten een kater?

Tegen deze pijnlijke ervaring protesteerde de mens wel. Er was een extase van een oosterse renaissance. Gevolgd door een extase van de psychedelische roes. Een extase van de Jezus-trip, de charismatische beweging en New Age. Maar het gevaar bestaat dat een kater zal volgen. En dat we terugvallen in een wereld zonder God die we zijn ontvlucht. Een terugval in de woestijn van de één-dimensionale wereld. Als geestelijk reveil gaat betekenen, dat je een aparte wereld gaat scheppen, dan schep je **tege-**

lijk een vervreemding die geen echte remedie is. We moeten de technische woestijn niet ontvluchten, maar daarbinnen ontvankelijk worden voor wat daar boven uit gaat. Voor de transcendente dimensie van de ervaringen die we opdoen in de verschillende verbanden waarin ons bestaan vandaag staat.

Geestelijk leven alledag

Geestelijk leven dus niet als een apart gebied boven of naast het alledaagse leven. Maar juist betrokken op de hele werkelijkheid van het leven, zoals dat zich aandient hier en nu.

geloof betrokken op de hele werkelijkheid

En dat vanuit een fundamentele bezieling die ons in beweging zet. Ons motiveert en richting wijst. In het kader van het patroon van onze cultuur. Of in confrontatie daarmee.

Dat betekent ook een afscheid van het individualisme. Het centrum van ons persoon-zijn ligt niet meer in ons individuele ik. Onze identiteit komt tot uiting in de relaties tot het andere en de ander. Dan worden ook gebed en leven meer een eenheid. Het gebed is dan niet meer een privé-gebed, maar het wordt een politiek bidden. Je neemt daarin de verantwoordelijkheid voor deze concrete wereld op je. Het gebed wordt verwezenlijkt in actie.

Zo'n geestelijke houding komt je niet aanwaaien. Die vraagt erom in-geoefend te worden. Dat doe je door het gesprek, de dialoog in de groep. Door in de maatschappij te staan. Of door de ontmoeting met de natuur. Of door in je werk zin te ontdekken.

Zo kun je komen tot diepe ervaringen. Mystieke ervaringen. In jezelf vind je dan een rijke bron, die niet leeg geput kan worden. Het is de levende bron van de Heilige Geest. Stroom daaruit vloeien zonder ophouden naar allen die ze nodig hebben, zoals Jan van Ruusbroec schreef.

Geloof als inspiratie?

We kunnen instemmen met Steggink, als hij zegt, dat ons geloven niet los moet staan van de verbanden waarin we leven. Geen aparte sector moet zijn. Maar zijn openheid voor de moderne benaderingen moesten we maar niet overnemen. Een geloof dat zich zo laat bepalen door maatschappelijke en ecologische problemen, is niet het christelijk geloof van de Bijbel. Betrokkenheid van ons geloof op de hele werkelijkheid waarin we leven hoeft toch niet te betekenen, dat ons geloof omgevormd wordt tot niet veel meer dan een inspiratie voor actie in de wereld?

G.J. van Middelkoop

AFSCHEIDSCOLLEGE PROFESSOR OHMANN

Er is in dit weekblad al een en ander te lezen geweest over het afscheid van prof: H.M. Ohmann op 6 december 1993, van half drie tot half vijf's middags in de Stadsgehoorzaal te Kampen. Hier volgt nog een overzicht van de hele academische samenkomst.

De begane grond van de Stadsgehoorzaal was redelijk gevuld met belangstellende predikanten en studenten. Onder de genodigden waren naast familieleden en vrienden van de Ohmanns o.m. de professoren dr. W.H. Velema en dr. H.G.L. Peels van de christelijke gereformeerde theologische universiteit te Apeldoorn.

Voorvragen

Na het gebed en het welkomstwoord gaf de president-curator, ds. Smelik, het woord aan prof. Ohmann voor zijn afscheidscollege. Daarin stond centraal de tekst Jesaja 65 : 17a: 'Zie, Ik schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde'. Het college was opgebouwd in tien punten.

Het eerste deel was gewijd aan vragen vooraf. De hoogle-raar sprak zijn overtuiging uit dat het boek Jesaja geïnspireerd is door de Heilige Geest: het is Woord van God. Hij ziet het boek als een eenheid, ook al is niet heel het boek van Jesaja van Jeruzalem, de zoon van Amoz (1 : 1) afkomstig. Deze leefde en werkte in de achtste eeuw, ver voor de ballingschap.

In Jesaja 40 en verder vinden we geen toekomstvoorzegging van deze profeet, maar de *viva* vox van de profetie. Leerlingen van Jesaja profeteerden in zijn lijn voor mensen die leefden tijdens de ballingschap in Babel of kort daarna, de dagen voor het optreden van de profeten Haggai en Zacharia.

Mijn volk antwoordt niet

In zijn vijfde punt probeerde prof. Ohmann een karakteristiek van de hoofdstukken 56-66 te geven. Hier treffen we sterk uiteenlopende profetieën aan. Maar opvallend aanwezig is het verwijt dat het pas door God bevrijde

volk de afgoden dient. Door de profeet maakt de HERE zijn klacht hoorbaar, dat Hij roept, maar dat zijn volk niet antwoordt.

Hoe reageert de HERE hierop? Hij blijft niet bij zijn klacht. Hij dreigt: dit volk zal onherroepelijk verdwijnen, en Hij belooft dat Hij er persoonlijk voor zal zorgen dat er een Israël komt dat Hem dient. Jesaja 65 : 9, 'Ik zal uit Jakob nakomelingschapdoen voortkomen en uit Juda een erfgenaam voor mijn bergen; mijn uitverkorenen zullen ze bezitten, mijn knechten zullen daar wonen'. Deze knechten vormen het ware Israël. Zij die daar niet bij horen worden in Jesaja 65 : 11-16 opgeroepen over hun houding na te denken en zich te bekeren.

Een nieuwe kosmos

In het negende punt stond Jesaja 65 : 17a en wat daarop volgt centraal. God belooft daar een compleet nieuwe kosmos te zullen scheppen. Deze tijding overschrijdt duidelijk de grens van de historie. Dit neemt niet weg dat in het vervolg gesproken wordt van Jeruzalem, van mensen die sterven, en van dieren. Deze profetie is dan ook gericht aan 'de knechten van Jahwe' die hunkeren naar verbetering van hun lot. De toekomst wordt getekend met het palet van de wereld waarin zij leven.

Dat het hier toch gaat over de uiteindelijke verlossing wordt duidelijk uit het slot, vers 25b: 'zij zullen geen kwaad doen noch verderf stichten op gans mijn heilige berg, zegt de HERE'. De zonde is verdwenen en de HERE woont er, samen met zijn knechten.

Toespraken

Na dit college namen prof. en mevr. Ohmann plaats achter een tafel op het podium. De president-curator sprak hen toe. Hij sprak over de mondiale instelling van de scheidende hoogleraar, ontvankelijk voor indrukken en kennis uit alle hoeken van de schepping. Daarna kreeg prof. Van der Pol het woord, de rector van dit jaar. Deze sprak zijn waardering uit voor de collegiale opstelling van prof. Ohmann. Hij tekende hem als de man van het grote gebaar, royaal van inborst.

Vervolgens voerde ds. J. de Wolff (Wezep) namens de predikantenvereniging het woord. Hij is secretaris en vervangde de voorzitter ds. H.J.J. Feenstra die was verhinderd. Hij eerde prof. Ohmann als leermeester en overhandigde symbolisch een geldbedrag. Prof. G. Kwakkel bood namens de redactie de bundel *Een sprekend begin* aan met opstellen van vrienden en leerlingen uit Canada en Nederland. De rij van sprekers werd afgerond door student Koert van Bakkum. Namens de Kamper studentenvereniging *Fides Quadrata Intellectum* bood hij het boek *Een levendige voorstelling* aan. In dit boek zijn een aantal opstellen van prof. Ohmann zelf verzameld.

In al deze toespraken werd ook mevr. Ohmann betrokken. Alle sprekers benadrukten op de een of andere manier haar geheel eigen en onmisbare plaats in de tweëenheid, daarin door prof. Ohmann zelf ondersteund zowel mimisch als met grote en kleine gebaren. In het dankwoord

sloot hij er uitdrukkelijk bij aan.

Met waardering noemde hij verder het feit dat zijn broer, ter plaatse aanwezig, hem al vroeg lezen had geleerd. Vader Ohmann was leerlooier, later leerhandelaar (Ohmann is trouwens nog altijd een naam in leer). Prof. Ohmann herinnerde aan de vroomheid van thuis, een diep beleefde vroomheid met de vensters open naar de wijde wereld. In zo'n huisgezin is de weg begonnen die twee keer naar Kampen leidde.

Nadat de academische bijeenkomst besloten was, was er gelegenheid prof. en mevr. Ohmann de hand te drukken. Daarvan is uitgebreid gebruik gemaakt.

R. ter Beek

Zie over het afscheid van prof. Ohmann ook de rubrieken 'Kerkelijk leven' en 'Aan de Broederweg' in het nummer van 11 december jl. Daar vindt u de toespraak van ds. C.J. Smelik, de president-curator, en nadere gegevens over de beide aangeboden boeken. Over prof. Ohmanns mening terzake van Jesaja 40-66 zijn te raadplegen de artikelen 'Hoofdpunten uit het slot van het boek Jesaja' in dit blad (68e jg., 853-858 en drie vervolgart., zie nu ook: H.J. Room, 'Een woord gesproken op welke tijd? Enkele opmerkingen over het auteurschap van Jesaja 56-66' in *Een sprekend begin*). Volgens informatie van prof. Ohmann zelf is er een reële mogelijkheid dat het afscheidscollege t.z.t. (wellicht opgenomen in breder verband) zal worden uitgegeven.

UIT HANDEN GEVEN

Gedichten die pijn en verdriet
hanteerbaar maakten.

Dit zijn de gedichten van Anne.
Anne schreef en schrijft gedichten
om het leven beter te begrijpen
Anne's vertrouwen in het leven, in
mensen, werd geschonden toen
de grenzen van haar lichaam niet
werden gerespecteerd
Toch gaf haar Hemelse Vader
haar in het leven een plaats
Anne leeft!!!

Anne van der Zee

BREDE \ OLD
DRUKKERIJ \ UITGEVERIJ

Stationsweg 49, 8091 AB Wezep, Postbus 86, 8090 AB Wezep
Telefoon 05207 - 63390, Telefax 05207 - 65303

ISBN 90.71097 19-6
36 pag paperback
f 15,-

Goede morgen gemeente

Uit het *Weekbulletin* van het Persbureau der Nederlandse Hervormde Kerk van 25 november 1993 knippen we dit bericht:

Van der Velden over de liturgische groet

Op 15 november jl. nam M.J.G. van der Velden afscheid als hoogleraar vanwege de Nederlandse Hervormde Kerk bij de Universiteit te Utrecht in de praktische theologie en het wezen en de geschiedenis van het apostolaat. Voor zijn afscheidscollege had hij een klein detail uit het brede veld van de liturgiek gekozen: de liturgische groet.

In onze cultuur is groeten vaak vrijblijvend, maar de begroeting in de bijbel is nooit een formaliteit, het drukt een relatie uit waarbij de vormen aan bepaalde regels zijn gebonden. Van der Velden is van mening dat het heilzaam zou zijn als wij erin zouden slagen de noties die in de bijbelse wijze van groeten en zegenen verborgen zijn, in onze tijd te doen ervaren. Hij onderscheidt drie veel voorkomende vormen. In de eerste plaats de ambtelijke groet in de vorm van een **beurtspraak** tussen voorganger en gemeente, te onderscheiden in de apostolische variant en de wisselgroet. In de tweede plaats is er de wederzijdse groet van de deelnemers aan de viering van het avondmaal, in de protestantse kerken een vrij nieuwe traditie. Tenslotte de begroeting of het welkomstwoord waarbij de voorganger of een kerkeraadslid de gemeente welkom heet, dikwijls met de bewoordingen 'goede morgen gemeente'. Deze begroeting wordt dan meestal gevolgd door mededelingen.

De voorkeur van Van der Velden gaat uit naar de ambtelijke groet, en dan de apostolische variant 'Genade zij u en vrede van God de Vader en van de Here Jezus Christus'. Deze groet munt uit door grote eenvoud en helderheid. De kernwoorden waarom het gaat in de ontmoeting tussen God en zijn gemeente, worden daarbij meteen genoemd. Het eerste wat de gemeente hoort is dat ze de groeten van God heeft, dat Hij met haar in een relatie van genade en vrede staat. Het antwoord van de gemeente op deze begroeting kan niet anders zijn dan 'amen'.

Wat de wederzijdse groet betreft, die is volgens Van der Velden door de traditie sterk verbonden met het Avondmaal en heeft zeker een plaats in de liturgie, maar niet aan het begin van de dienst. Bij het gebruik de kerkdienst te beginnen met de afkondigingen verbonden met het welkomstwoord, heeft hij bezwaren. Hierin ziet hij een verstoring van de plechtigheid en de verhevenheid van de liturgie. De tegenstelling tussen gewoon en sacraal mag de samenkomst van de gemeente niet binnenkomen. Het 'goede morgen gemeente' is een verburgerlijkte groet, die de beleving van de dieptedimensie van de zegen in de weg staat en daarom in de samenkomst van de gemeente voor Gods aangezicht niet thuishoort, meent Van der Velden.

Activiteiten van de Raad van Kerken

Waarmee houdt de Raad van Kerken in Nederland zich bezig? Het decembernummer van het *Oecumenisch Bulletin* vermeldt onder andere:

De **novembervergadering** van de Raad van Kerken was een lange vergadering. Er waren nogal wat agendapunten.

Conciliair proces. Allereerst was er het verslag van de voortgangscmissie Conciliair Proces waarin de commissie haar plannen voor de komende tijd uiteenzette. De voortgangscmissie ziet het niet als haar taak activiteiten te ondernemen op

het terrein van de verschillende aandachtsvelden van het conciliair proces (daar zijn organen en organisaties voor), maar richt zich vooral op het 'extra' van het conciliair proces: de samenhang van de drie thema's met elkaar en de verbinding van geloofsbeziinning en inzet. Plannen zijn: een conciliaire agenda, ontmoetingsdagen, gebedswaken, oecumenische werkplaatsen, adviezen aan plaatselijke groepen en bezinning op een eventuele volgende kerkendag. De grote vraag, aldus verschillende Raadsleden, is hoe gemeenten en parochies gestimuleerd kunnen worden door te gaan met datgene wat voortvloeit uit het conciliair proces. De Raad kon akkoord gaan met de lijnen die de commissie had uitgestippeld.

Weg van geloven. Van tijd tot tijd bespreekt de Raad belangrijke stukken uit zijn lidkerken. Een gereformeerd beleidsrapport samen met een handreiking voor een gesprek in de kerkeraden over kerk en jongeren is ongetwijfeld zo'n belangrijk stuk. Pas-klare oplossingen bieden de stukken niet. De situatie is daarvoor te ingewikkeld. Er wordt alleen een richting aangewezen: luisteren naar jongeren, hen serieus nemen, niet bang zijn voor veranderingen in de kerk. Eigenlijk gaat het meer om een mentaliteit dan om een methode. De heer Daan Verbaan, functionaris bij de Gereformeerde Kerken in Nederland, gaf een toelichting en beantwoordde de vele vragen die uit de Raad naar voren kwamen. Hij hoopte dat ook de andere kerken gebruik zouden maken van de handreiking. Dat bleek al het geval te zijn in de Oud-Katholieke en in de Evangelisch-Lutherse Kerk. In het voorjaar zullen de gezamenlijke jeugdwerkorganisaties een oecumenische conferentie organiseren over de vragen die het rapport aan de orde stelt.

En verder:

Gesprek met de Partij van de Arbeid. Enkele maanden geleden vond er een ontmoeting plaats tussen de leiding van de Partij van de Arbeid en de Raad van Kerken. Het onderwerp was 'Duurzame Ontwikkeling'. Het maandblad *Tijd en Taak* publiceerde een levendig geschreven verslag, bestaande uit verschillende artikelen (op te vragen bij het secretariaat van de Raad). Wat is nu de betekenis van zo'n ontmoeting? Dat was een vraag die bij velen naar voren kwam. Men was het erover eens dat de contacten voortgezet moeten worden, maar hoe? De vraag die zich ineens opnieuw aandien- de was de vraag naar het karakter van het spreken met politieke partijen. Wat beoogt de Raad van Kerken daarmee? Een vraag die zeker terug zal komen als het verslag van de recente ontmoeting met het CDA aan de orde komt.

Elders lezen we in dit nummer:

Gesprek met het CDA. De Raad van Kerken in Nederland en het CDA zijn tijdens een gezamenlijke conferentie op Kerk en Wereld te Dnebergen op 15 en 16 oktober weer met elkaar 'on speaking terms' gekomen. Het wederzijdse vertrouwen was vooral door het 'kruisrakettende- debat' begin jaren tachtig danig geschaad. De conferentie, waarin beide partijen zeer goed vertegenwoordigd waren (o.a. namen deel minister-president R.F.M. Lubbers en minister J.R.H. Maij-Weggen), stond in het teken van de overdracht van normen en waarden, toegespitst op een 'duurzame samenleving'.

Prof. dr. B. Goudzwaard benadrukte namens de Raad dat er grenzen zijn aan de groei. 'Een boom die vrucht wil dragen, kan niet tot in de hemel groeien', aldus Goudzwaard. De vraag of het CDA bereid is met de Raad van Kerken 'de samenleving voor te bereiden op de noodzaak dat er een einde komt aan de jaarlijkse algemene inkomens- stijging' werd door minister-president Lubbers van harte met 'ja' beantwoord. Over een concrete invulling van deze en andere vraagstukken gaven beide partijen nog geen uitsluitsel. Vanuit het CDA werden de kerken

opgeroepen het 'diaconaat' en 'pastoraat' weer van stal te halen om te voorkomen dat de burger alles van de overheid gaat verwachten. Vanuit de Raad werd daarop geantwoord dat kerken zeer actief betrokken zijn bij projecten rond armoede en milieu en dat de kerken naast het geven van individuele ondersteuning het accent leggen op het blootleggen van **structurele** problemen. Vanuit het CDA werd aan het eind van de conferentie de wens op tafel gelegd 'op korte termijn' het gesprek met de Raad over de concrete invulling van gezamenlijke normen en waarden voort te zetten.

En:

Europese kerken op de bres voor milieu en ontwikkeling. Door middel van het project Milieu en Ontwikkeling proberen de Europese kerken te voorkomen dat de besluiten die genomen zijn op de UNCED-conferentie in Rio de Janeiro al na een jaar weer van de politieke agenda verdwijnen. Het project is ontstaan als resultaat van de Europese Oecumenische **Assemblée** die in 1989 in Bazel plaatsvond en is een initiatief van de Conferentie van Europese Kerken en de Europese Bisschoppenconferentie. Uit een eerste inventarisatie van de vragenlijst die het afgelopen voorjaar werd verspreid, blijkt dat milieu en ontwikkeling hoog op de agenda van de kerken staan. De kerken verstaan onder ontwikkeling niet simpelweg 'economische groei'. In veel gevallen spelen de kerken een belangrijke rol in bewustwording en voorlichting. Uit de enquête blijkt verder dat de initiatieven van kerken op het gebied van milieu en ontwikkeling niet met elkaar in verband staan. Veel kerken hebben ook behoefte aan duidelijker criteria. Eén van de doelstellingen in de tweede fase van het project is dan ook de mensen die actief zijn in verschillende initiatieven met elkaar in contact te brengen. Voorts zullen er criteria ontwikkeld worden voor kerkelijk milieu- en ontwikkelingswerk en ten derde zal er gewerkt worden aan een versterkte bijdrage van de Europese kerken aan politieke processen.

Allemaal taken voor de kerken?

G.J. van Middelkoop

Elementaire vakken

In *De Wekker* van 19 november 1993 schrijft prof. dr. W. van 't Spijker:

Lezen, schrijven, rekenen

De minister van onderwijs heeft bepaald, dat aan de meest elementaire vakken bij het onderwijs meer aandacht moet worden gegeven. Het zijn de vakken die hierboven staan. Kunnen de mensen niet meer lezen? En hebben ze wel geleerd om onze taal op de juiste manier te schrijven? Is men in het tijdperk van de rekenmachines nog in staat om de tafel van 12 zonder mankeren op te zeggen? Het zijn vragen die een mens droevig kunnen stemmen. Want inderdaad is er een treurig gebrek aan kennis van de meest voor de hand liggende zaken. Wat dit betreft hebben ook de kerken de wind niet mee. Men leest niet. Men kijkt. Een stripverhaal is voor veel jongeren nog de enige lectuur waardoor zij zich laten voorlichten. Ik zag een stripverhaal over Calvijn en over Bucer dat in **Frankrijk** en in Amerika gebruikt wordt voor de eerstejaars studenten. Ze kunnen zich dan in een enkel uur de kennis verwerven, die vereist is om een heus college aan de Universiteit te volgen. Kind- of studentvriendelijk heet dit. Taalvijandig zou men het ook kunnen noemen. We willen over het schrijven eigenlijk liever zwijgen. Maar het is bar, wat voor dwaze, om niet te zeggen stomme, fouten men kan aantreffen in werkstukken van mensen die het voorbereidend hoger onder-

wijs, blijkens de papieren, met vrucht hebben gevolgd. Rekenen komt er wellicht nog het gunstigst af. Het is een soort ingeschaapen kennis, het omgaan met getallen, vooral als het om geld gaat. Maar met de rekenkunst van de natie als geheel is het droevig gesteld. Wat wil men, als de hoogste ambtenaren in Den Haag blijf geven dat ze de rekenkunst maar matig onder de knie hebben?

Verandering

Er is nauwelijks één gebied te ontdekken **binnen** onze samenleving, waar de veranderingen zo blijvend zijn geworden. Sinds de oorlog staat de verandering van het schoolgebeuren permanent op het programma. De zorg van de minister gaat nu vooral uit naar de onderwijskrachten. Zij hebben om een x aantal jaren een sabbatsjaar verdiend. Ze kunnen dan bijtanken: de leraar Engels een paar maanden naar Engeland, die van Duits naar het Zwarte Woud, een beetje zinvol relaxen. Daarmee moet het onderwijs opgevijzeld worden. De leraar Nederlands moet dan een poosje naar Haarlem. Daar wordt, althans voorheen, de taal het zuiverst gesproken. En wie de kinderen met cijfers leert omgaan zou ongetwijfeld een stage moeten lopen in de Rekenkamer. Maar of ook deze verandering werkelijk aan het onderwijs ten goede zou komen? Het zou interessant zijn om een onderzoek in te stellen naar de samenhang tussen permanente verandering en klaarblijkelijke domheid in rekenen, taal en schrijven. Voordat men bij het voortgezet onderwijs de jongens leert aardappels schillen en stof afnemen, zou men hen allen een herscholing kunnen geven in de meest elementaire vakken.

W.G. de Vries

Te koop gevraagd Theologische boeken 'De Steur'

2e hands boekhandel en antiquariaat **gespecialiseerd** in theologie
Oudestraat 213, 8261 CM Kampen, tel. 05202-16276

Openingstijden: ma. t/m za. 10.00 tot 12.30 uur
13.30 tot 17.00 uur. Dinsdags gesloten.

Beroepen te Brouwershaven en Monster: A. Krui-
zinga te Johannesburg (Geref. Kerk Zuid-Afrika);
te Gees: kand. K.H. van der Meer te Groningen; te
Hoogvliet/Spijkenisse: M. de Vnes (l.l. zendings-
pred. te Mamelodi Zuid-Afrika; te Kantens, Lutten,
Vleuten-De Meern i.s.m. Maarssen-Breukelen en
Zevenbergen: C. Beiboer, kand. te Kampen.

Spreekconsent verleend door de classis Kampen
aan de heer J.A. Roose, Hofstraat 51, 8261 BW
Kampen a (05202) 23762.

JUBILEUM

Zaterdag 11 december jl. was het 55 jaar geleden
dat ds. J.W. Smitt te Drachten, emeritus-predikant
te Wijnjewoude, in het ambt bevestigd werd.

Ds. J.W. Smitt werd op 22 februari 1902 te Assen
geboren. Hij bezocht het Willem Lodewijk Gymna-
sium in Groningen en studeerde aan de Theologi-
sche Universiteit te Kampen. Ds. Smitt werd 18 de-
cember 1938 predikant van de Geref. Kerk in
Veere. Op 16 oktober 1945 maakte hij zich hiervan
vrij en verbond zich in 1946 aan de Geref. Kerk van
Hengelo. Van 28 januari 1951 tot aan zijn emeritaat
op 1 april 1974 was hij predikant te Duurswoude.

Drs. H. Veldman

Licht en schaduw in de Lage Landen

Licht en schaduw
in de Lage Landen

Een ieder in zijn eigen taal!

Dat is het sprankelende
dat ook de kerkgeschiede-
nis van de Lage Landen
doet leven. We horen van
Liudger tot Gomar - de
tijd van Dordt. Erasmus
en de reformatoren, Do-
persen en gereformeerden
komen voor het voetlicht.
Tenslotte: Hoe kwam het
monumentale werk: 'de
Statenvertaling' tot stand?

Oosterbaan & Le Cointre b.v.
Postbus 25, 4460 AA GOES
tel. 01100 15591

geb., geill., 240 pag., f 26,50
Verkrijgbaar in de boekhandel.

Leest u **DE REFORMATIE** van een ander?

Neem zelf een abonnement voor maar f 45,25 per halfjaar

Vul onderstaande bon in en stuur hem in een open envelop zonder postzegel aan:
De Reformatie, Aniwoordnummer 10,4460 VB Goes.

Of bel even: 01100-15591

Ja, ik wil voortaan De Reformatie elke week in mijn brievenbus.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Woonplaats: .....

Ik wacht met betalen op uw acceptgirokaart.